

ARGUS

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER

7e jaargang
juni 1982
nummer 2

(Foto Jaques van der Neut)

In dit nummer o.a.

Roeken
Marters
Game fair

ARGUS is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer

Argus is gratis voor donateurs die minstens f 15,- per jaar betalen.
Abonnementsprijs f 20,- per jaar.
Losse nummers f 5,- inclusief porto.

Redactie

Reinier Akkermans en Gerrit van Weess

Redactieadres

Pythagorasstraat 232,
7323 HN Apeldoorn
Telefoon (055) 66 09 80

Druk

Brouwer Offset BV, Utrecht

Expeditie

Leo Snellink

Adreswijzigingen opgeven aan

Pythagorasstraat 232,
7323 HN Apeldoorn

Aanwijzigingen voor auteurs

Kopij graag in duidelijk machineschrift met 6 cm marge en dubbele regelafstand. Gebruik de voorkeurspelling. Grafieken en tekeningen graag in inkt.

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het scheppen van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties.

Secretariaat

Postbus 76, 1243 ZH 's Graveland,
Telefoon (02945) 13 19.

Bestuur

R. Akkermans, R. Boeve-Bant,
H. Gallacher, J. Kattens, H. Landman,
H. Niesen, G. van de Sande, P. Slot,
R. Stockmann, G. van Weess.

Penningmeester

Baandervrouwenlaan 135,
5282 TL Boxtel.
Giro 35 22 188

Testamenteire beschikking

Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer bij testamentaire beschikking wilt gedenken, bevelen wij u de volgende formule aan: „Ik vermaak aan de Stichting Kritisch Faunabeheer, gevestigd te 's Graveland de somma van f... (vrij van alle rechten, ook het recht van successie).

Inhoud ARGUS 1982/2

3. P. Slot; Afscheid Hugh Gallacher.
4. H. P. Gallacher en H. H. Niesen; Bestuur in 't vizier.
5. J. J. Leever; Alternatieven voor roekenafschot.
9. H. Brouwer; Minister de Koning verdient twee loden kraaien.
10. J. J. Dirkmaat; Marterachtigen bedreigd.
12. J. van der Neut, K. Post, M. Stevens en J. Webbink; Game Fair ordinaire jachtkermis.
14. M. de Ridder; De Noordse Woelmuis in Nederland.
17. N. D. van Swelm en G. J. van Weess; Rotganzen op Terschelling.
19. D. Criel; De kleine marterachtigen, bescherming dringend noodzakelijk.
22. T. L. Loorij; Jachtstatistieken in Europees verband.

Fotoarchief

Oud en nieuw foto- en filmmateriaal wordt eveneens graag ontvangen. Zij, die actief mee willen werken of over bijzondere kennis of vaardigheden beschikken wordt gevraagd zich met de redactie in verbinding te stellen. *

Knipselkrant

Donateurs die geïnteresseerd zijn in toezending (zes afleveringen per jaar) kunnen zich voor f 15,- (niet-donateurs f 25,-) per jaar abonneren via de penningmeester Stichting Kritisch Faunabeheer, postgiro 35 22 188, onder vermelding „knipselkrant”, Boxtel.

Knipselarchief

De Stichting Kritisch Faunabeheer houdt een archief van kranteknipsels en artikelen uit weekbladen e.d. bij, die betrekking hebben op faunabeheer, jacht, stroperij enz. Daaruit wordt een keuze gedaan, die gepubliceerd wordt in onze knipselkrant. Wij verzoeken onze lezers, aan de gestadige uitbreiding van dit archief mee te werken, door ons knipsels en artikelen te zenden. Daarop dient de naam van de krant resp. het tijdschrift met de datum van verschijning te worden vermeld.

Adres: SKF-knipselarchief:

*Raadhuislaan 4,
3951 CH Maarn.*

U kunt portokosten besparen door uw knipsels bijv. 1 keer per maand te verzenden.

Archief

Stuur uw overig documentatiemateriaal, zoals tijdschriften, boeken, wetenschappelijke artikelen e.d. naar ons:

*Archief SKF,
Hoge zijde 7,
2543 XP Den Haag.*

Abonnement op Argus

Zoals u waarschijnlijk weet krijgen donateurs van de Stichting Kritisch Faunabeheer, die f 15,- of meer per jaar betalen, Argus gratis toegezonden. Dat blijft natuurlijk zo.

Toch is gebleken, dat er een behoefte is om zich op Argus te kunnen abonneren zonder tevens donateur te zijn van de Stichting Kritisch Faunabeheer.

Welnu sinds kort is in deze behoefte voorzien. Sinds 1 januari 1982 bestaat de mogelijkheid om een abonnement op Argus te nemen zonder donateur te worden.

Voor het jaar 1982 bedragen de abonnementskosten f 20,-.

Abonnementen lopen van januari tot januari en gaan in per 1 januari van het lopende jaar. Opzeggingen voor 1 december van het jaar sturen naar de redactie.

Opgave van nieuwe abonnementen is mogelijk door 20 gulden te storten op giro 3522188 ten name van penningmeester SKF te Boxtel onder vermelding van „nieuw abonnement Argus”. U krijgt dan tevens de reeds in 1982 verschenen nummers toegestuurd.

WERF EEN DONATEUR

Oude nummers kunt u bestellen door overmaking van f 5,- per nummer incl. porto, op giro nummer 13093 t.n.v. Propagandafonds Kritisch Faunabeheer, Oosterbeek. O.v.v. jaargang en nummer. Alles zolang de voorraad strekt.

N.B. Het nummer 1978/1 is uitverkocht!

Afscheid Hugh Gallacher

Piet Slot

Na zes jaar lang de voorzittershamer van SKF te hebben gehanteerd houdt Hugh Gallacher er mee op. Niet omdat hij plotseling van mening veranderd zou zijn, beslist niet! Hugh blijft een kritisch faunabeheerder!

De reden van Hugh's vertrek als voorzitter is even duidelijk als begrijpelijk. Hugh heeft onlangs een functie aanvaard bij de hoofddirectie natuurbescherming en openlucht-recreatie van het ministerie van CRM. In deze functie zal hij veel contacten hebben met onder andere particuliere natuurbeschermingsorganisaties, directie faunabeheer en het RIN. Het voorzitterschap van SKF zou het onbevongen functioneren in zijn huidige werkkring kunnen belemmeren, vandaar zijn vertrek als voorzitter.

Terugblikken

Als we op de afgelopen jaren terugkijken en beginnen bij de start van SKF dan zien we hoe eind 1975 een klein groepje mensen, die zich al jaren bezig hielden met het kritisch volgen van het gehele jachtgebeuren, nu regelmatig de koppen bij elkaar steekt, met elkaar over de jacht discussieert en plannen maakt om een organisatie op poten te zetten. Hugh Gallacher was als redactielid van het blad „Natura” via een interview met Norman van Swelm ook in contact gekomen met dit „groepje van het eerste uur”. Het sprak Hugh allemaal erg aan, hij werd er zoals hij het zelf zegt „zeer door geraakt” en besloot mee te gaan doen. Nu is dit niet zo verwonderlijk als we horen dat Hugh al in zijn scholierentijd in de schoolkrant een artikel over de jacht schreef. Van het een kwam het ander, men besloot de SKF op te richten en de taken werden verdeeld. Er waren slechts twee personen die te kennen gaven geen bezwaar tegen het voorzitterschap te hebben. Dat waren Harm Niesen en Hugh Gallacher. Beide kandidaten trokken zich tactisch terug terwijl de overigen over de voorzitter stemden; met een minimale meerderheid werd Hugh toen verkozen.

Als voorzitter heb je natuurlijk zeer vele contacten te leggen en te onderhouden, ook met de KNJV waarmee we in de eerste jaren nog „on speaking terms” waren. Zo herinnert Hugh zich nog dat hij in die beginperiode een nieuwjaarskaartje kreeg van Theo Veen, toen directeur van de KNJV met de tekst „Voor u is nog redding mogelijk”. Gelukkig voor ons bleef die redding uit en toen ik Hugh vroeg naar een reactie op de KNJV kon hij alleen maar zeggen dat voor de KNJV toch geen redding meer mogelijk is, hoogstens beterschap.

Einde voorzitterschap

Ik zal u een opsomming van alle „wapenfeiten” in zes jaar SKF besparen. Hugh zelf vindt dat het belangrijkste dat we bereikt hebben is

dat de jagers uit de tempel der natuurbescherming zijn verdreven. Nu is discussie over de jacht binnen de natuurbeschermingsorganisaties wel mogelijk, terwijl dat vroeger door de jagers in de besturen tegengehouden werd. Ook is er nu duidelijkheid gekomen binnen vrijwel alle natuurbeschermingsorganisaties over het standpunt over de jacht. In die zes jaren hebben tientallen bestuursvergaderingen onder voorzitterschap van Hugh plaats gevonden. Hugh heeft dat nooit als een „noodzakelijk kwaad” ervaren, maar juist als zeer zinnig en wezenlijk. Natuurlijk hebben er ook binnen het

bestuur zeer diepe tegenstellingen bestaan over het werk en de richting van de SKF. De tegenstellingen zijn echter overbrugd en we zijn er als bestuur alleen maar sterker door geworden. Ondanks dat er heel veel bereikt is, zijn er ook nog wel wensen. Zo zou Hugh het voor het faunabeheer in Nederland heel waardevol vinden als er een boek zou kunnen verschijnen waarin op heldere wijze uiteengezet wordt wat we nu precies onder „kritisch faunabeheer” dienen te verstaan, met alle wetenschappelijke argumenten op een rijtje en waarin per diersoort op wetenschappelijke en morele gronden wordt aangegeven hoe die soort het beste beheerd kan worden. Zijn belangrijkste wens voor de toekomst:

Het zou voor het faunabeheer in Nederland van het grootste belang zijn dat de jachtwet ondergebracht wordt bij het ministerie van CRM en dan omgezet zou worden in een natuurbeheerwet. Op de jaarvergadering in dit najaar zal Hugh afscheid nemen van de donateurs. Tot slot wil ik, mede namens het bestuur, Hugh bedanken voor zijn inspanningen, die zo belangrijk zijn geweest voor het gezicht van de Stichting Kritisch Faunabeheer toen en straks.

Hugh Gallacher tijdens de opening van het kraaien-symposium. (Foto Jacques van der Neut).

WERF EEN DONATEUR WERF EEN DONATEUR

Bestuur in 't vizier

Hugh Gallacher en Harm Niesen

Wat wij gedaan hebben

Na ruim zes jaar het voorzitterschap van de Stichting Kritisch Faunabeheer te hebben bekleed, heeft Hugh Gallacher op 17 april 1.1. zijn functie neergelegd. Tot deze stap voelde hij zich verplicht wegens het aanvaarden van een betrekking bij het ministerie van CRM. Het bestuur hoopt dat hij als beleidsambtenaar bij de Hoofddirectie Natuurbescherming en Openlucht recreatie het verantwoord faunabeheer op een andere, doch niet minder kritische wijze zal bevorderen. Het bestuur is momenteel druk doende een geschikte opvolger te vinden. Intussen heeft Harm Niesen zich bereid verklaard te fungeren als interim-voorzitter, zodat de continuïteit binnen het bestuur gewaarborgd is. Het afgelopen voorjaar heeft in het teken gestaan van de rotganzen-problematiek. Gezwoerd voor Terschellinger boeren en jagers, besloot Landbouw-minister De Koning afschotvergunningen af te geven voor deze (beschermd!) ganzesoort. Zelfs de zogenaamde „tien uur regeling” werd daarbij terzijde geschoven. De jagers mochten ook na tien uur 's ochtends en wel tot een half uur na zonsopgang hun slag slaan. Bovendien werd buitengewoon geheimzinnig gedaan rond het afgeven van de vergunningen. Verzoeken van Kritisch Faunabeheer om inlichtingen over aantallen en data bleven

onbeantwoord. Het was daardoor niet mogelijk ons tevoren tegen de vergunning-afgifte teweer te stellen. Reden voor de Stichting Kritisch Faunabeheer om een AROB-procedure in gang te zetten.

Een minister die rotganzenjagers carte blanche geeft, terwijl hij kan weten dat de dieren ook verdreven kunnen worden door schoten over de foeragerende vogels heen te lossen, verdient een loden kraai. Bovendien is ook het beleid dat minister De Koning afgelopen winter heeft gevoerd ten aanzien van jachtsluiting, vatbaar voor kritiek. Nadat hij bij de eerste vorstperiode in december de jacht gesloten had verklaard, opende hij de jacht weer in januari en greep niet in toen een tweede vorstperiode aanbrak en de vogelasyls overspoeld werden door uitgeputte vogels. Voor diegenen die met wintervoeding probeerden nog iets voor de hongerende vogels te doen, moet de aanblik van legaal schietende waterwildjagers bijzonder schrijnend geweest zijn! Vanwege deze bijdrage tot volkomen onverantwoord faunabeheer heeft het bestuur besloten de minister de loden kraai toe te kennen.

Vorige maand hebben wij het „Zwartboek KNJV” voltooid. Het bestaat uit een indrukwekkende hoeveelheid berichten en artikelen uit het tijdschrift De Nederlandse Jager, waaruit het werkelijke karakter en de eigenlijke drijfveren van onze geweerdragende tegenstanders overduidelijk naar voren komen. Aankondigingen dat jagers opgetrommeld zullen worden voor vergaderingen van natuurbeschermingsorganisaties, vermeldingen van trofeeënrecords, handleidingen voor jachtvakanties, berichten over luxueuze jachtreizen („bij volle maan te jagen op wolven, lynxen, en everzwijnen”), oproepen om te

stemmen op jagers die kandidaat zijn voor het Europees parlement, vrolijke jachtverhalen („Ik zie een woerd tekenen, het tweede schot doet hem ineenkrimpen en kletsend neerspatten”), annonces waarin drachtige reegeten, olifanteslagtanden en cheetahuiden te koop worden aangeboden en advertenties voor gekweekte fazanten. Het is al bloed en sensatie wat de klok slaat.

Met deze publikatie wil de Stichting Kritisch Faunabeheer de voosheid van de jagersideologie aan de kaak stellen. Zoals te verwachten was, is men binnen de KNJV-gelederen knap verlegen met het zwartboek. De belangstelling onder natuurbeschermers en publiek is bijzonder groot en reeds na drie dagen bleek een herdruk noodzakelijk. Momenteel is het zwartboek weer voorradig en te bestellen door overmaking van f 5,00 op giro 13093 t.n.v. Propagandafonds SKF te Oosterbeek onder vermelding van „Zwartboek”.

Wat wij niet gedaan hebben

Op 15 en 16 mei hebben de jagers weer hun „game fair” gehouden. Evenals vorige keren is het ook ditmaal weer een typische jachtkermis geworden, met tal van commerciële stands en demonstraties jachthoornblazen. De totale Nederlandse natuurbescherming was afwezig, hetgeen de organisatoren nog steeds moeilijk kunnen verkroppen. Plaatselijke vogelbeschermers deelden bij de ingang folders uit aan de bezoekers, waarin de jachtpropaganda werd afgekeurd. Bij de opening was Kritisch Faunabeheer, zij het in de lucht, present. In samenwerking met Dierenbescherming en het International Fund for Animal Welfare (IFAW) hebben wij een vliegtuigje met de tekst „dood geen dier voor plezier” boven het feestterrein laten cirkelen.

Waar wij mee bezig zijn

De reorganisatie van het bestuur en het vrijwillig kader van de stichting is in volle gang. Een groot aantal taken binnen het beleidsterrein dat door de SKF wordt bestreken, wordt momenteel beschreven en aan zogenaamde „portefeuillehouders” opgedragen. Aangezien wij nog niet voor iedere taak over voldoende mankracht beschikken, zijn binnenkort in Argus enige oproepen te verwachten. Openvallende plaatsen binnen het bestuur worden binnenkort opgevuld door nieuw aangetrokken personen, wier kwaliteiten borg staan voor een strategische beleidsvoering. Hopelijk kan op de jaarvergadering het nieuwe bestuur aan de donateurs worden voorgesteld.

WERF EEN DONATEUR

Alternatieven voor roekenafschot

Han Leever

(Foto Els Jans)

Zodra er economische belangen in het spel komen vindt de mens hierin al gauw een rechtvaardiging om andere belangen naar de achtergrond te schuiven. Zeer vaak is dit het geval ten aanzien van natuur en milieu. Daarbij wordt vaak niet verder gekeken dan de neus lang is, met als gevolg dat we nu al geconfronteerd worden met de gevolgen van ondoordacht handelen van vorige generaties; we hoeven alleen maar te denken aan de vele gifbelten die nu te voorschijn komen. Ook bij de behandeling van het probleem van wildschade in de landbouw kan men een ondoordacht en willekeurig beleid bespeuren. Wijdverspreid is de gedachte dat het terugdringen van aantallen van schadelijk geachte soorten de enige manier is om schade te beperken. Daarbij wordt er ten onrechte van uitgegaan dat met het doden van een aantal dieren ook inderdaad de nodige aantalsreductie wordt bereikt. Als er dan, ondanks het afschieten van schadelijke dieren, toch schade is, leidt dit maar al te gemakkelijk tot de conclusie dat er méér moeten worden geschoten. Alle aandacht wordt zo gericht op de bestrijding van de dieren, in plaats van op het beperken of voorkomen van schade - en dat is niet altijd hetzelfde. Veel te weinig wordt er gekeken naar de effectiviteit van verschillende verjaagmethodes.

Zeer duidelijk kwam dit naar voren bij de problemen rondom de roek.

De roek

De roek behoort tot de familie van de kraaiachtigen, net als de raaf, zwarte kraai, bonte kraai, kauw, ekster en vlaamse gaai. Zijn wetenschappelijke naam is *Corvus frugilegus*. Hij heeft een glimmend zwart verenkleed met een enigszins blauwe glans. Het belangrijkste onderscheid met de zwarte kraai is dat de snavelbasis en het voorste deel van de kop wit zijn. Jonge roeken hebben dit nog niet, en kunnen daardoor in het veld gemakkelijk verward worden met de zwarte kraai. De roek is ongeveer 46 cm lang, dus duidelijk groter dan de kauw, waarmee hij vaak samen in groepen voorkomt.

Roeken leven het hele jaar in groepen. In de herfst en winter verzamelen ze zich in hele grote groepen, waaronder veel roeken uit noordelijke landen, en zoeken gemeenschappelijke slaapplekken op, vaak samen met andere kraaiachtigen.

In de ochtend verdeelt de groep zich om te gaan fourageren.

In maart gaan de groepen hun eigen kolonie weer gebruiken om te nestelen.

De nesten liggen meestal in de toppen

van hoge bomen, vaak onbereikbaar voor mensen. In ons land worden eind maart of begin april 3-5 eieren gelegd. De eieren komen uit na 16-18 dagen, en de jongen verlaten ongeveer 30 dagen later het nest, tussen begin en midden mei.

Roeken fourageren voornamelijk in open landschap, vooral op grasland. Een groot

deel van het voedsel bestaat uit dieren die in, op of boven de grond leven, zoals regenwormen, emelten en verschillende insecten. De waarde van de roek als bestrijder van insectenplagen wordt vaak aangehaald. Naast grasland heeft de roek ook akkerland als fourageergebied waar vooral ingezaaide granen en morsgranen worden gegeten, soms ook aardappelen en erwten.

De Populatieontwikkeling

Volgens de telling van 1980, uitgevoerd door Faunabeheer, waren er in dat jaar 19.175 roekenesten in ons land.

Dit is een toename sinds 1970 met bijna 80% (in 1970 waren er 10.683 nesten).

Deze toename is grotendeels tot stand gekomen tussen 1975 en 1980 (in 1975 waren er 10.956 nesten).

Door deze relatief grote aantalstoename ontstond er nogal wat onrust onder de boeren, vooral in streken waar de toename het sterkst en de schadegevoeligheid van de landbouw groot was (Noord- en Zuid-Oost Drenthe).

Nu is het geen juist uitgangspunt de toename te projecteren tegen het aantal nesten dat er in 1970 was, toen een dieptepunt werd bereikt. Feijen maakte een vergelijking tussen het aantal nesten in 1944 (een betrouwbare telling) en in 1970, en kwam tot de conclusie dat er een afname van bijna 80% (36.884 nesten) had plaatsgevonden (tabel 1, 1e kolom), terwijl de toename in de jaren '70 slechts 8.492 nesten bedraagt. Maken we eenzelfde vergelijking met de aantallen nesten in 1944 en 1980, dan zien we dat er in 1980 60% minder roekenesten waren dan in 1944 (tabel 1, 2e kolom). Men kan dus constateren dat er lokaal een goed herstel is opgetreden, maar landelijk gezien slechts in beperkte mate. In figuur 2 is weergegeven hoe het verloop van het aantal roekenesten per provincie is geweest in de jaren 1944, 1970 en 1980.

Hieruit blijkt dat bijna overal een gedeeltelijk herstel is opgetreden, maar dat alleen de aantallen in Drenthe en Friesland die van 1944 benaderen.

provincie	% achteruitgang in 1970 vergeleken met 1944	% achteruitgang in 1980 vergeleken met 1944
Groningen	71	37
Friesland	37	7
Drenthe	64	21
Overijssel	80	67
Gelderland	85	68
Utrecht	82	88
Noord-Holland	88	73
Zuid-Holland	92	94
Zeeland	100	100
Noord-Brabant	87	65
Limburg	85	80
Nederland	80	60

Tabel 1 Achteruitgang van de roek: % minder roeken in 1970 en 1980 vergeleken met 1944.

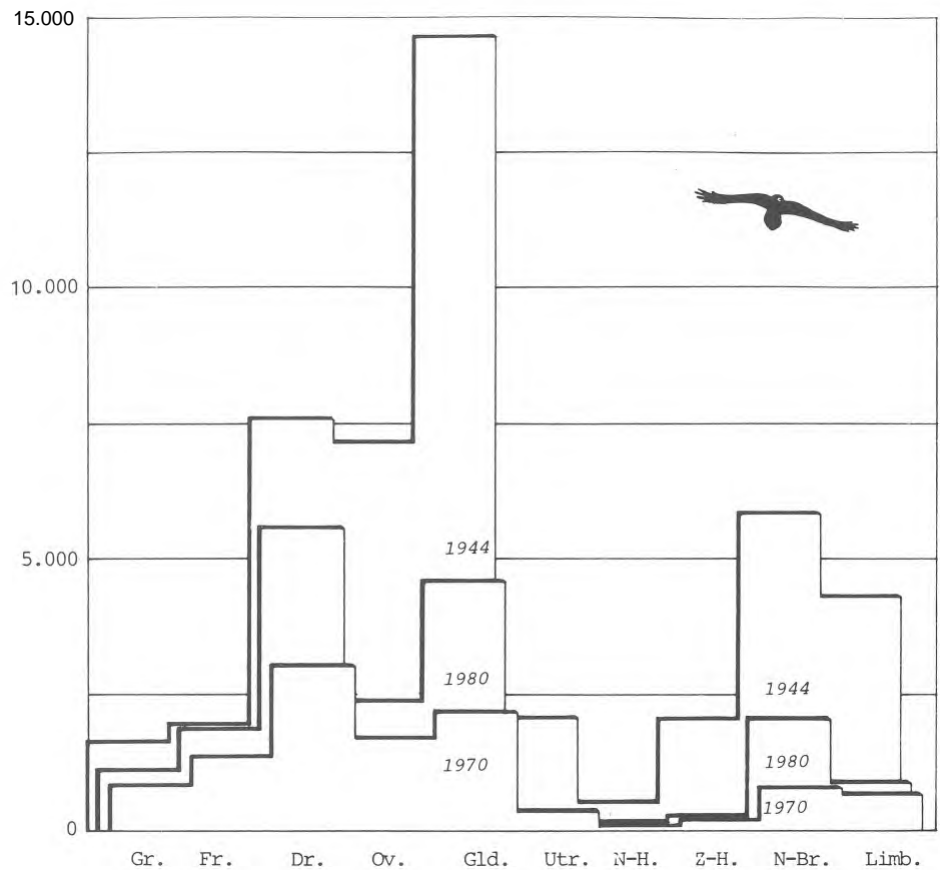
Gif en bestrijding

Als belangrijkste oorzaak van de grote achteruitgang na de oorlog van de roek in Nederland noemen Koelink en Laheij het gebruik van zaaizaadontsmettingsmiddelen in de landbouw (aldrin, dieldrin, heptachloor en vooral methyl-kwikverbindingen). Ook in Groot-Brittannië en Zweden is de roek achteruitgegaan. In Zweden is een duidelijk verband gevonden tussen het gebruik van methylkwikhoudende stoffen en de achteruitgang van het roekenaantal. Daarnaast hebben veel bestrijdingsakties plaatsgevonden, waarbij kolonies verstoord en voornamelijk jonge roeken (takkelingen) geschoten werden. Ondanks het verbod op het gebruik van genoemde zaaizaadontsmettingsmiddelen in 1969 en het niet meer openen van de jacht vanaf 1977, is de roek praktisch niet teruggekeerd in een aantal provincies, en is in de meeste andere slechts een gedeeltelijk herstel opgetreden. Hoe staat de roek er nu voor in Nederland? Om te beginnen is de dichtheid (0,6 nest/km²) laag vergeleken met die van Denemarken (1 nest/km²) en Groot Brittannië (4,8 nesten/km²).

Verder is hierboven al geconstateerd dat de roek nog vrijwel ontbreekt in enkele provincies waar hij vroeger wel voorkwam. Toch is niet het hele beeld somber, want het is hoopgevend dat de stand in Drenthe zich in tien jaar heeft kunnen herstellen. Het feit dat een aanzienlijk deel van het totale roekenbestand van Nederland (30%) in Drenthe broedt, terwijl hier ook de meeste overlast van de roeken ondervonden wordt, benadrukt nog eens het belang van het vinden van oplossingen voor de problemen die in deze provincie optreden.

Landbouwschade door roeken

Roeken eten zowel dierlijk als plantaardig voedsel. Het blijkt niet eenvoudig te zijn om de verhouding ervan vast te stellen. Het bekijken van maaginhouden is een methode die tot overschatting van de hoeveelheid plantaardig voedsel leidt aangezien dierlijk voedsel sneller verteert. Vast staat dat de roek het grootste deel van het jaar niet schadelijk is, maar zelfs nuttig. Feijen geeft aan dat de roek in vele landen als een nuttige vogel beschouwd wordt. Als een soort niet mag worden geschoten, kan een verzoek tot vergoeding van landbouwschade veroorzaakt door deze soort worden ingediend bij het Jachtfonds. Vanaf 1978 gebeurt dit voor de roek, met name in de provincie Drenthe. De schade wordt getaxeerd door de Wildschadecommissie (Wico), waarin beëdigde deskundigen op het gebied van de landbouw en de jacht zitting hebben. De uitgekeerde schade in Drenthe

bedroeg in 1978 f 24.400, in 1979 f 22.300, in 1980 f 40.400 en in 1981 f 26.200.

De toename van de klachten is niet alleen toe te schrijven aan een reële toename van de schade, maar ook aan het meer bekend worden bij de boeren van de mogelijkheid om klachten in te dienen.

Dit is gebleken uit gesprekken met boeren, die vertelden er door collega's op gewezen te zijn. Volgens de ambtenaar van de Directie Faunabeheer zijn nog niet alle boeren bekend met de mogelijkheid om klachten in te dienen.

Schadebepaling moeilijk

De grootste schade wordt ondervonden tijdens de voorjaarsinzaai van granen, en aan de melkrijpe korrel van de granen in de zomer. Daarnaast is er schade bij de maisinzaai en incidenteel in de aardappelen en suikerbieten.

In het voorjaar treedt schade op door het oppikken van zaaizaad en het uittrekken van kiemplanten van granen. Daarbij lopen de roeken de rijtjes af, zodat er bepaalde delen van de akker uitgedund worden. Vaak blijkt later in het jaar dat de schade meevalt, omdat het overgebleven gewas meer uitgestoeld is. Ook blijkt dat boeren vaak dichter zaaïen dan nodig is, d.w.z. meer zaaigoed gebruiken dan nodig is voor een optimale opbrengst. In zo'n geval valt de uiteindelijke schade vaak erg mee.

Schade aan de melkrijpe korrel ontstaat als graan gelegerd is, of omgeknakt wordt. Bij het beoordelen van de schade is het niet altijd goed mogelijk om met

Figuur 2 Aantal nesten per provincie in 1944, 1970 en 1980.

zekerheid vast te stellen of er uitsluitend sprake is van roekenschade.

Als het graan gelegerd is, kunnen ook eenden en duiven ervan profiteren. Dan is het wel erg moeilijk om het aandeel van de roeken in de schade te beoordelen. Legeren kan, behalve door sterke wind en onweer, bevorderd worden door overbemesting, of door te dicht zaaïen. Er zijn aanwijzingen dat het omknakken van halmen veelal 's nachts en 's avonds plaatsvindt door eenden. Als er dan overdag roeken afkomen op de omgeknakte halmen, worden ze als de boosdoeners gezien. Dat eenden 's nachts halmen omknakken is mij verteld door enkele jachttopziensers, die 70-80% van dit soort schade toeschrijven aan de eenden.

Kauwen

Een deel van de aan roeken toegeschreven schade wordt veroorzaakt door kauwen, omdat deze dikwijls samen met roeken in groepen fourageren en grotendeels hetzelfde voedsel eten. Het is opmerkelijk dat er vanaf het jaar dat roekenschade geclaimd kan worden, alleen maar schade door roeken schijnt te worden aangericht, terwijl tot 1977 schade werd toegeschreven aan roeken én kauwen.

Twijfel over de rol van de roeken kan ook ontstaan als er sprake is van aangetaste gewassen. Uit onderzoek is gebleken dat roeken aan de planten kunnen zien wanneer ze aangetast zijn, b.v. door ritnaalden. Als een ziek gewas,

b.v. mais aangetast door ritnaalden, door roeken wordt bezocht, wordt de schade toegeschreven aan de vogels, terwijl men zich af kan vragen wat er van het gewas terecht gekomen zou zijn als er geen roeken op afgekomen waren. Samenvattend kan dus worden gesteld dat enkele factoren het taxeren van de schade zeer bemoeilijken, terwijl bovendien het aandeel van de roek niet altijd duidelijk kan zijn.

Het beperken van schade

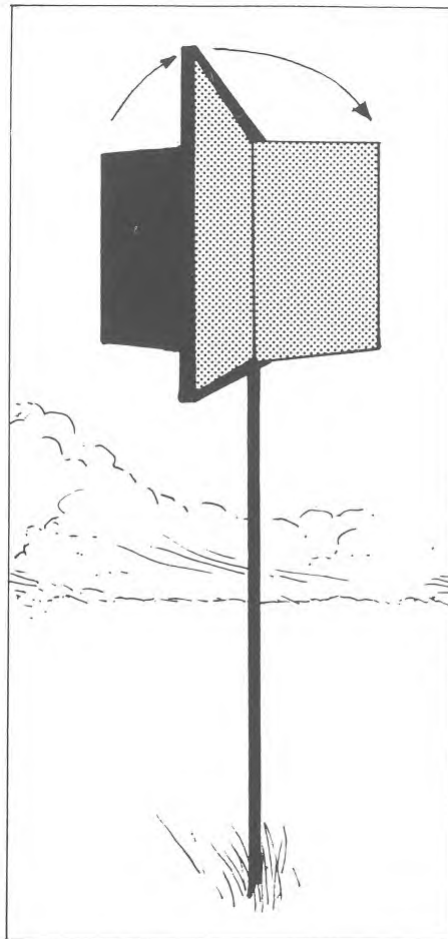
Zoals gezegd was er sinds het eind van de jaren zestig een toename van het aantal roeken, nadat het gebruik van methyl-kwikverbindingen als zaaizaadontsmettingsmiddelen in de landbouw verboden werd. Toch was de stand in 1977 nog dermate laag dat de jacht op deze soort werd gesloten. Hiermee werd dus aan landbouwers ook de mogelijkheid ontnomen om eventuele schade te bestrijden door inschakeling van de jachthouder. Maar wél konden zij nu schadeclaims indienen bij het Jachtfonds, zodat het al snel duidelijk werd dat het herstel van de roek, met name in Drenthe, aanleiding gaf tot klachten over schade.

Met het stijgen van de uitgekeerde schade, nam ook de roep om heropening van de jacht toe. De Minister van Landbouw besloot daarop tot de afgifte van vergunningen ex art. 53 van de Jachtwet (124 in 1980, 116 in 1981) aan een aantal, verspreid over de provincie Drenthe wonende personen. Bij (dreigende) schade zouden deze dan snel aanwezig kunnen zijn om de roeken te verdrijven. In 1980 werden op deze manier volgens opgave van de vergunninghouders 1074 roeken geschoten in Drenthe!

De Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels was ernstig verontrust over het zeer forse afschot, temeer omdat desondanks de gemoederen rond de roek niet leken te bedaren.

Wederom werd er vanuit gegaan dat het doden van de vogels de enige manier is om schade te beperken. Andere verjaagmethodes werden niet serieus uitgetoet. De Nederlandse

Figuur 6 Roekenverjaging met angstkreten (foto Vogelbescherming).

Figuur 4 Flash Harry

Vereniging tot Bescherming van Vogels besloot om een onderzoek te laten verrichten naar deze alternatieve verjaagmiddelen, omdat dit door de betrokken overheidsinstanties niet werd gedaan.

De schrijver dezes heeft in opdracht van Vogelbescherming gedurende 1981 het effect op roeken bestudeerd van enkele gebruikelijke (afschieten + neerleggen en neerleggen van roeken) en minder gebruikelijke verjaagmethodes (angstkreten, gaskanon, Flash Harry's). De vraag was of er een methode of een combinatie van methodes is die eenvoudig, goedkoop en snel kan worden toegepast om roekenschade te minimaliseren, rekening houdend met zowel het belang van de vogels als dat van de boeren.

Verjaagmethodes

Allereerst werd een inventarisatie gemaakt van de verjaagmiddelen die bekend zijn uit de literatuur.

De volgende methodes worden in de literatuur genoemd:

- afscherming: het afschermen van het gewas met netten of kooien.
- optische verjaagmiddelen: vogelverschrikker (pop) lappen of stukken plastic dode roeken balonnen met waterstofgas flash harry

kunst roofvogel

- acoustische verjaagmiddelen: schieten met jachtgeweer shell crackers (m.b.v. seinpistool) vuurwerk gaskanon AV-alarm angstkreten

- chemische afstoting:

afstotende stof (repellent)

Na een grondige afweging van de voor- en nadelen van de verschillende middelen werd besloten de volgende nader te onderzoeken:

- schieten met jachtgeweer: al of niet raakschieten, en afhankelijk van omstandigheden combineren met neerleggen van dode roeken.
- dode roeken: de dode roeken worden met gespreide vleugels op de akker gelegd, of opgehangen aan een paal
- angstkreten: angstkreten van soortgenoten of verwante soorten worden weergegeven m.b.v. een cassette recorder, versterker en luidspreker. Angstkreten zijn die geluiden die vogels produceren als ze gegrepen worden door een predator (ook de mens).
- gaskanon: werkt op flessegas, en geeft regelmatig een knal, waarvan de geluidsterkte te vergelijken is met die van een jachtgeweer (figuur 3).
- flash harry: een soort molen met drie vlakken, waarvan twee oranje gekleurd, die op een 1,5 m hoge poot draaien in de wind (figuur 4).

Effectiviteit methoden

Het effect van deze verjaagmiddelen werd bekeken door, nadat een groep roeken van een bepaald perceel verjaagd was, van uur tot uur terug te keren bij dit perceel om te controleren of er roeken aanwezig waren. Ook in de navolgende dagen werd dit gedaan. Als we de gegevens uit de literatuur en de resultaten van dit onderzoek met betrekking tot de vijf onderzochte verjaagmiddelen bekijken, komen we tot de volgende conclusie:

Het *afschieten en vervolgens neerleggen* van de roeken is effectief. De methode is nogal bewerkelijk, en het is vaak onmogelijk op het perceel waar de roeken zitten er één te schieten, omdat de vogels zeer alert zijn. Het komt er op neer dat men veel in het veld moet zijn, en de vogels moet besluiten. De jagers vinden het vaak bezwaarlijk om de hele dag achter de roeken aan te moeten zitten. Vaak is men gedwongen elders één of meer roeken te schieten en vervolgens op het schadeperceel *neer te leggen*.

De dode roeken werden neergelegd, omdat dit gebruikelijk is bij de boeren, en meer effect zou hebben dan ophangen. Deze methode is de eerste

dag effectief en heeft de volgende dagen minder effect dan de vorige.

Het hoeft geen betoog dat bij beide bovenstaande methodes de belangen van de individuele roeken nogal in het gedrang komen. De methodes werken wel selectief, d.w.z. ze beïnvloeden andere soorten niet of weinig.

De resultaten met het *gaskanon* waren de le dag goed, de volgende dagen minder.

Een nadeel is dat het *gaskanon* alle vogels verschrikt en dus niet selectief werkt. Daar staat tegenover dat het de vogels niet doodt.

In dit onderzoek voldeed de *flash harry* goed

De *flash harry* werkt niet selectief, maar doodt de vogels niet.

Bij alle voorgaande methodes is er permanent iets aanwezig in het veld om de roeken af te schrikken: een dode roek, een molentje of een knallend apparaat.

Bij de *angstkreten* echter laat men slechts 1 keer een geluid horen. De resultaten zijn opmerkelijk goed, zelfs nog na 1 dag. De methode is weinig bewerkelijk, men kan een groep roeken van een akker verjagen door plm. 30 seconden een angstkreet te laten horen. Het is niet nodig veel tijd te verliezen met het besluiten van de vogels; op afstanden van 100 en 200 meter bereikt het geluid de vogels al. De vogels werden altijd onmiddellijk door de angstkreet verjaagd (figuur 5)! Men kan het geluid laten horen vanuit de auto, vanaf de fiets of te voet.

De apparatuur die gebruikt kan worden voor het weergeven van de angstkreet bestaat uit een cassette-recorder, tegenwoordig te koop voor ongeveer 100 gulden en in veel huishoudens aanwezig,

Figuur 3 *Gaskanon* (foto Vogelbescherming).

methode	geredeneerd naar boer		geredeneerd naar vogel			
	effekt le dag	effekt volg. dagen	bewerkelijkheid	kosten	selectieve* werking	belang vogel
schieten +			— —	+	+	—
neerleggen	++	++	—	+	+	—
neerleggen	++	—	—	+	+	—
<i>gaskanon</i>	++	++?	—	+ -	—	+
<i>flash harry</i>	++	++	+ -	+ -	—	+
<i>angstkreten</i>	+	++?	++	+	+	+

++ : zeer gunstig

+ : gunstig

+ - : matig

— : ongunstig

— — : zeer ongunstig

* selectieve werking: al of niet effect op andere soorten dan roek.

Tabel 2 Overzicht van resultaten

en een hoornluidspreker van 65 gulden (figuur 6). Angstkreeten werken selectief, en bezorgen de vogels weinig nadelen. In tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de effecten (op lange en korte termijn), de bewerkelijkheid, de kosten, de selectieve werking en het belang van de vogels m.b.t. onderzochte methodes op grond van gegevens uit de literatuur en resultaten van dit onderzoek.

Conclusies

Het blijkt dat het met alle middelen die onderzocht zijn mogelijk is om het gewas tenminste enige dagen tegen roeken te beschermen.

Wanneer we een vergelijking maken tussen de verjaagmethodes moeten we concluderen dat er een belangrijk verschil zit in de *bewerkelijkheid*. *Gaskanon*, *flash harry* en vooral *angstkreten* brengen minder werk met zich mee dan het afschieten en neerleggen van dode roeken. Daarnaast is het een belangrijk voordeel dat er geen vogels gedood behoeven te worden. Wat betreft de kosten kan men zeggen dat ze bij de onderzochte middelen uiteen lopen van enkele tientjes tot f 100,- per jaar. Men zou deze kosten zelfs nog kunnen drukken door te denken aan een gemeenschappelijke aanschaf van verjaagmiddelen door een groep landbouwers.

Verjaagmiddelen die roeken in leven laten zijn net zo effectief als het afschieten, en zelfs handiger in het gebruik, zodat afschot niet acceptabel is.

Literatuur

Feijen, H.R., (1976) *Over het voedsel, het voorkomen en de achteruitgang van de roek in Nederland. Limosa* 49, 28-67.

Koelink, R. & H. Laheij, (1976) *Landschapsoecologisch onderzoek van de roek. Landbouwhogeschool Wageningen, Verslag nr. 336. Natuurbehoud en -beheer.*

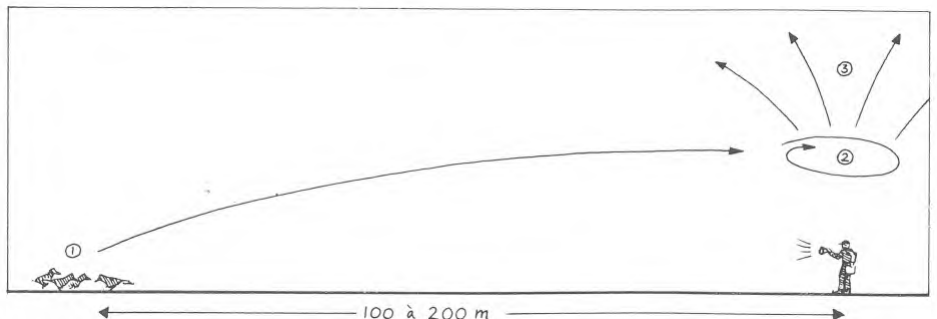
Leever, J. J., (1982)

Roek en Landbouw. Uitgave: Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, i.s.m. de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland.

Het rapport van J. J. Leever, „Roek en Landbouw” is uitgegeven door Vogelbescherming te Zeist. Verkrijgbaar door overmaking van f 10 op giro 1882523 ten name van Vogelbescherming te Zeist, onder vermelding van „roekenrapport”.

WERF EEN DONATEUR

Figuur 5 Het verjagen van roeken met angstkreeten.
1. Op 100 à 200 meter horen roeken het geluidssignaal.
2. Ze vliegen dan onmiddellijk in de richting van het geluid en blijven daar enkele minuten cirkelen.
3. Vervolgens verspreidt de goep zich in verschillende richtingen.

Minister de Koning

verdient twee loden kraaien

Hans Brouwer

Een groeiend milieubesef onder de Nederlandse bevolking in de jaren zeventig bracht veel politici ertoe zich te etaleren als grote natuurvrienden. Oppositiepartijen tonen zich veelal bezorgd als het om bedreigingen van ons milieu gaat. Van dit groeiend milieubesef onder de bevolking heeft vooral D'66 geprofiteerd. Nu toont zij als regeringspartij haar ware gezicht. De natuurliefde was slechts schone schijn om de gunst van het publiek te winnen.

Nederlanders leven vaak in de waan dat ons land op natuurbeschermingsgebied een progressief beleid voert. Niets is minder waar. Het beleid van CDA minister Jan de Koning van landbouw en visserij tijdens zijn pas korte ambtsperiode heeft de natuurbeschermingswereld diep geschokt. De minister is langzaam bezig het werk van vele natuurbeschermers stukje bij beetje af te breken. SKF meent zijn daden van de afgelopen maanden te moeten „belonen” met twee Loden Kraaien.

Eén Loden Kraai niet genoeg

Jaren geleden besloot SKF tot het instellen van een tweekoppige prijs; een Gouden Kraai en een Loden Kraai voor resp. verantwoord en onverantwoord faunabeheer. U zult wellicht denken dat er niet zoiets is als weinig, middelmatig of buitensporig onverantwoord faunabeheer. Toch meende de jury minister De Koning twee Loden Kraaien te moeten toekennen. De jury vond dat de Minister zijn voorgangers ver overtroeft. Bovendien moeten we de dubbele „prijs” zien als twee keer één Loden Kraai. Elke Loden Kraai staat nl. voor een wandaad. Zo krijgt hij één Loden Kraai voor zijn inconsequente jachtbeleid in de afgelopen winter. De tweede Loden Kraai wordt hem toegekend vanwege zijn plan voor versoepeling van de jachtwet.

Inconsequent jachtbeleid

Op 22 december besloot de minister de jacht op een aantal diersoorten te sluiten ⁽¹⁾. Behalve het feit dat hij daarbij een aantal dieren buitensloot had het al tien dagen gevoren voor de maatregel van kracht was. Tien dagen lang waren uitgeputte trekvogels uit noordelijke landen bij ons getraakteerd op geweervuur. Een naderend dooifront deed de minister besluiten om op 30 december de jacht weer volledig te openen. De dieren zouden niet meer te lijden hebben. De praktijk leerde anders. Het oppervlaktewater lag nog overal dicht en de grond was stijfbevoren. De situatie voor de dieren was nog even ernstig als tijdens de strenge vorst en vogelasiels werden overstroomd met uitgeputte vogels. In januari overviel een nieuw koudefront ons land. Wat deed de minister? Inderdaad, niets! De gevolgen? Jagers schietend op voederplaatsen en een meedogenloze jacht op watervogels. Doordat andere Europese landen wat geciviliseerder reageerden op de vorst (Engeland, Denemarken, België en W.-Duitsland hielden de jacht op

waterwild gesloten) kregen onze vogels nog te maken met de komst van buitenlandse jagers ⁽²⁾. Dankzij deze minister kwamen tienduizenden ganzen en andere watervogels om! Als dat getal u niet aanspreekt zegt het volgende misschien genoeg: bij de SKF kwamen zelfs klachten van jagers binnen!

Soepeler jachtwet

Alsof de afgelopen winter nog niet genoeg was kwam de minister met een plan tot versoepeling van de jachtwet. Voor een aantal diersoorten (houduif, zwarte kraai, kauw, vlaamse gaai, ekster, konijn, vos en verwilderde kat) moet de oppervlakte van het jachtveld van 40 ha. naar 10 ha. teruggebracht worden. Bij uitvoering van dit plan worden deze dieren vergast op een extra legertje jagers. Naast een verhoogde jachtdruk betekent dit natuurlijk weer meer verstoring! De tweede Loden Kraai is dan ook meer dan verdiend. En dan hebben we het nog niet eens gehad over het Terschellingse rotganzenbeleid! Je vraagt je onbewust af wat de minister in zijn vrije uurtjes doet.

Een constructieve prijs

De Loden Kraai is niet door SKF ingesteld om iemand voor gek te zetten. Het is elke keer weer dieptreurig dat een prijs als deze toegekend moet worden. De prijs heeft een tweeledig doel. Ten eerste het publiek tonen wat er gaande is. Ten tweede willen we de persoon die de Kraai verdient aan het denken zetten. De vorige Loden Kraai, aan minister Van der Stee, heeft destijds geleid tot een gesprek met zijn opvolger Braks. ⁽³⁾ Hopelijk helpt de Loden Kraai minister De Koning om zijn beleid in een andere richting te sturen.

Nederland natuurbeschermingsland?

Een eens progressief natuurbeschermingsland als Nederland holt de laatste jaren hard achteruit en gaat behoren tot de natuurvijandelijkste

Minister de Koning — onbehoorlijk bestuur. (Foto Min. van Landbouw).

landen van Europa. Natuurbeschermers kijken tegenwoordig vol bewondering naar België dat eens zo barbaars gevonden werd. Het verschil tussen ons en onze zuiderburen klinkt door in de SKF prijzen; in totaal 3 Loden Kraaien voor Nederlandse ministers tegen één Gouden Kraai voor de Belgische ex-minister Galle. Ons huidige kabinet moest nog geformeerd worden toen minister Galle zijn Gouden Kraai in ontvangst nam. Wij vroegen hem toen naar de kansen die hij Nederland gaf hetzelfde niveau te bereiken als de Belgen ⁽⁴⁾. Zijn antwoord was: „Het hangt er helemaal vanaf welk kabinet jullie krijgen, want er zijn bij jullie bewindslieden die er net zo over denken als ik.” Die bewindslieden hebben we helaas niet gekregen. Natuurbeschermers moeten blijven strijden om in Den Haag een andere mentaliteit te bewerkstelligen. Wij strijden door!

Literatuur

1. Stockmann R., (1982) *De jacht in de winter van 1981-1982*, Argus 7(1).
2. Schmit H., (1982) *Vogeljacht gaat dóór*, Trouw 21-01-82.
3. Redactie Argus (1980) *Kritisch Faunabeheer op bezoek bij minister*, Argus 5 (4).
4. Brouwer H. en R. Daalder, (1981) *Minister Marc Galle: een gouden ruggesteuntje*, Argus 6 (2).

WERF EEN DONATEUR

Marterachtigen bedreigd

Jaap Dirkmaat

De Nederlandse predatorenfauna bestaat uit de zeven marterachtigen, de vos en de zeehond.

Van deze fauna wordt meer dan de helft in Nederland met uitsterven bedreigd. De Vereniging Das en Boom trekt zich vooral het lot van de inheemse marterachtigen aan. Ze is van mening dat aan de grootschalige biotoopvernietiging een einde dient te komen.

Als dat niet gebeurt dan blijven binnen afzienbare tijd alleen de wezel, hermelijn en vos over als karnivoren in onze zoogdier fauna.

Status

De drie kleinste marterachtigen, wezel, hermelijn en bunzing, zijn krachtens de jachtwet beschermd van 15 februari tot 15 juli. In de overige periode van het jaar mogen ze wel bejaagd worden, ondanks hun zeer belangrijke rol in het biologisch evenwicht. Maar van de mogelijkheid om deze dieren te doden wordt door veel mensen, is onze ervaring, uit vrijwillige overweging, geen gebruik meer gemaakt.

Toch blijkt uit vele gesprekken met boswachters, boeren, jagers en jachtopzieners dat de bunzing sterk achteruit gaat in aantal, hetgeen in mindere mate ook geldt voor de hermelijn.

Hiervoor is met name de biotoopvernietiging aansprakelijk. Biotoop- (of leefgebied-) vernietiging door ruilverkavelingen, huisbouw,

wegenaanleg en ontgrondingen.

Alle marterachtigen met uitzondering van boommarter en otter, hebben hun hart „verpand” aan heggen, houtwallen en andere kleine landschapselementen, die op grote schaal verdwijnen. Dat heeft tot gevolg dat per jaar duizenden hektaren leefgebied verdwijnen, die nooit meer terug zullen komen. Zeker wanneer ze afgegraven of met huizen bebouwd worden.

Wat met de kleine marterachtigen gaat gebeuren als we niet uitkijken, is al gebeurd of gebeurt op dit moment met de grote marterachtigen.

Visotter, das, boommarter of steenmarter lopen een akelig grote kans uit ons land te verdwijnen in de komende tien jaar.

De visotter

De visotter voorop, want zijn leefgebied

Wegen zijn een essentiële bedreiging voor de das. (Foto Jaques van der Neut).

is en wordt aan alle kanten aangetast. Denk maar aan de enorme waterverontreiniging, waterrecreatie en kanalisering van vaarten, beken en rivieren. Om nog maar niet te spreken over de militaire oefenterreinen zoals in het Lauwersmeer! (Momenteel één van de laatste ottergebieden).

De boommarter

Deze marter leeft hoofdzakelijk in grotere aaneengesloten bossen en heeft een grote hekel aan menselijke bedrijvigheid.

Geen wonder dat deze marter snel zeldzamer wordt, zeker als je bedenkt dat steeds meer barrières uitwisseling tussen de verschillende populaties onmogelijk maken.

De steenmarter

In tegenstelling tot de boommarter leeft de steenmarter onder de mensen in dorpen en boerderijen.

Maar dan wel in streken waar het leven nog goed is, dat wil zeggen waar de steenmarter nog zolders en schuren kan bewonen, langs heggen en in

boomgaarden zijn voedsel kan opscharrelen. Als je de moderne ruilverkavelingsboerderijen ziet staan kun je je daar nou eenmaal geen steenmarter in voorstellen!

De das

Hij is ons grootste landroofdier en leeft hoofdzakelijk op plaatsen waar overgangen van hoog naar laag aanwezig is zoals in Zuid-Limburg maar ook op de Veluwe. Hij kan een hoop hebben, maar wegen die pardoos door zijn eeuwenoude wissels snijden zijn fataal. In 1981 werden 130 dassen door auto's het asfalt „ingedrukt”.

Noodzakelijke maatregelen

Het zal iedereen duidelijk zijn dat indien wij dieren beschermen op wettelijk niveau dit alleen zin heeft als met het dier ook zijn leefgebied strikte bescherming krijgt. Das en boom, otter en plas, steenmarter en schuur, kortom dier en habitat. Een dergelijke bescherming kent noch de jachtwet noch de natuurbeschermingswet. Maar het wordt hard tijd dat dit alsnog zeer snel gebeurt, anders hoeft het niet meer! Nog geen jaar geleden liet de minister van landbouw met stalen gezicht weten dat maar even 50% van de Nederlandse dassenstand gevaar loopt om door

overheidsplannen uitgeroeid te worden. Dezelfde overheid die in 1980 de Conventie van Bern ratificeerde, krachtens welke de marterachtigen en hun natuurlijke leefgebieden bescherming genieten. Deze met elkaar in strijd zijnde feiten, moeten ons niet weerhouden ernst te maken met het martervraagstuk. Waar mogelijk zal ingespeeld moeten worden op ruilverkavelingsplannen, ontgrondingen, wegeaanleg en huizenbouwplannen. Getracht moet worden migratie mogelijkheden te handhaven of te herstellen door wegen uit te rasteren en te ondertunnelen. Binnen ruilverkavelingen zullen ekologische verbindingsszônes aangebracht moeten worden, ter compensatie van hetgeen verdwijnt. Al in het plannenmaakstadium moet geprobeerd worden ontgroning, huizenbouw en wegeaanleg buiten de te beschermen habitats te houden. Daarbij moeten alle binnen het kader van de wet op de ruimtelijke ordening geboden middelen gebruikt worden. Er zal een gevecht aangaan moeten worden, tegen het lakse beleid dat de overheid momenteel voert, dat meer en meer gaat lijken op een uitstervingsbegeleiding dan op werkelijke bescherming.

Literatuur

Dirkmaat, J.J. (1982), *Vier jaar populatie-dynamisch onderzoek aan de das in het Rijk van Nijmegen; Huid en Haar 1* (2).
Dirkmaat, J. J. en G. van Moll, (1982), *Speciale aandacht voor de das; Natuur en Milieu 1982 no. 1*.
Moll, G. van (1982), *Dassen in de Maasvallei ernstig bedreigd; Huid en Haar 1* (1).
Neal, E. G. (1977), *Badgers; Blandford Press, Dorset*.
Vink J. en J. Wiertz, (1981), *Dassen op de korrel, op de bumper en op de schop?; Natuurbehoud 12* (4).
Raad van Europa Conventie van Bern: *Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijke leefmilieu in Europa, met bijlagen, Bern 19 september 1979. (Een exemplaar van de conventie is gratis verkrijgbaar bij het Ministerie van CRM).*

De „Vereniging Das en Boom” tracht waar mogelijk de bedreigingen die de inheemse marterachtigen in gevaar brengen te keren en probeert biotopen weer geschikt te maken om daar weer marterachtigen te introduceren. Adres: Vereniging Das en Boom, Meyhorst 29/67, 6537 HB Nijmegen. Lidmaatschap f 12,- per jaar, donateurschap f 25,- per jaar. Men ontvangt als donateur de kwartaal verslagen van de vereniging. Giro 1565882 t.n.v. Das en Boom, vermelden „nieuwe lid” of „donatie”.

Nieuw

Het zwartboek van de Nederlandse jager

De Stichting Kritisch Faunabeheer heeft een selectie gemaakt uit een aantal publikaties en een groot aantal jachtadvertenties die verschenen zijn in het officieel orgaan van de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging. Deze zijn gebundeld onder de titel: Het doel van de Nederlandse Jager. Dit zwartboek toont onweerlegbaar aan wat dat doel is. Exploitatie en uitbuiting van dieren, niet alleen in Nederland, maar in de hele wereld. De inhoud maakt alle argumenten van jagers over het nut van de jacht en dat zij natuurbeheer beogen tot een farce. Dit boekje is onthullend voor een ieder die slechts zelden of nooit het blad van de KNJV heeft gelezen. U kunt het verkrijgen door storting van f 5,- op gironummer 13093 ten name van Propagandafonds Stichting Kritisch Faunabeheer Oosterbeek onder vermelding van „zwartboek”.

WERF EEN DONATEUR

HET DOEL VAN de jager NEDERLANDSE

EXTRA NUMMER

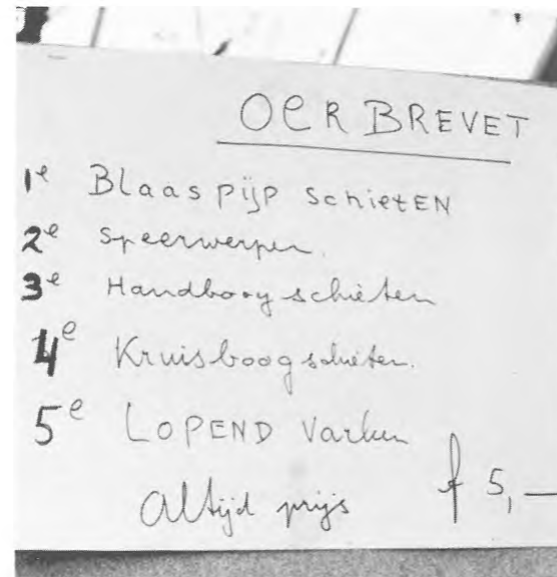
Foto: Fred Hess

Selectie uit
het officieel
orgaan der
KONINKLIJKE
NEDERLANDSE
JAGERS
VERENIGING

Uitgave:
STICHTING
KRITISCH
FAUNABEHEER

Game fair

ordinaire jachtkermis

Foto's Jaques van der Neut, Kees Post, Martin Stevens en Johan Webbink.

De noordse woelmuis in Nederland

Martine de Ridder

De noordse woelmuis is een kleine zoogdier-soort die in Nederland al lange tijd in achteruitgang is. Toen aan het eind van de vorige eeuw en het begin van deze eeuw de landbouw tot ontwikkeling kwam en door ontginning van de veengebieden vele blauwgraslanden ontstonden, kon de noordse woelmuis zich aanvankelijk in dit voor hem optimale biotoop sterk uitbreiden. Door verbetering van de ontwatering en de toenemende beweiding (hetgeen dichttrappen van de gangenstelsels tot gevolg heeft) kon de soort zich echter niet handhaven, waardoor zijn areaal sterk versnipperde. Het droger geworden land werd ingenomen door de veldmuis, die in het begin in vele gebieden regelmatig in plaagdichtheden voorkwam.

Aangezien in Nederland door de vele cultuurtechnische ingrepen (bedijking, ruilverkaveling, onderbemalen, aanleg van dammen) vochtige gedeeltes in het landschap steeds meer verdwijnen, wordt de noordse woelmuis meer en meer in zijn leefmogelijkheden beperkt.

Verspreiding en kenmerken

Woelmuizen behoren evenals bijvoorbeeld huismuizen, ratten en hamsters tot de knaagdieren. Ze hebben in tegenstelling tot de muis en de rat een stompe snuit, een korte staart en kleine oren (fig. 1) (Brink 1978). De noordse woelmuis neemt onder de woelmuizen een bijzondere plaats in. De latijnse naam van de soort luidt *Microtus oeconomus* PALLAS terwijl ook de verouderde naam *Microtus ratticeps* nog wel in de literatuur wordt gebruikt. Binnen deze soort worden 24 ondersoorten onderscheiden. Eén van deze 24 is *Microtus oeconomus* ssp. *arenicola* PALLAS de Sélys Longchamps 1841 die in Nederland als relict-populatie (dit is: overgebleven uit de ijstijden) voorkomt. Zijn verspreiding beperkt zich tot het westen van het land en het dier is in gebieden waar hij voorkomt vrij algemeen (fig. 2). Het hoofd-areaal van de noordse woelmuis strekt zich uit van Noord-Skandinavië en Noord Duitsland over Siberië tot in Alaska. Daarnaast zijn een aantal geïsoleerde populaties te onderscheiden, waaronder die in Nederland (fig. 3).

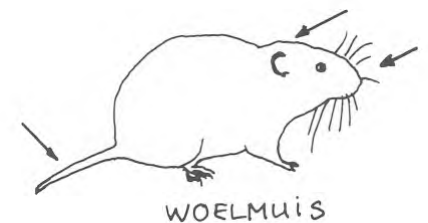
Behalve de noordse woelmuis komen in Nederland nog twee andere soorten voor die tot het geslacht *Microtus* behoren:

- de veldmuis, *Microtus arvalis* PALLAS, in het hele land zeer algemeen.
- de aardmuis, *Microtus agrestis* LINNÉ, voornamelijk in het oosten en

het zuiden van het land, welke ik verder buiten beschouwing laat omdat ik deze niet in mijn onderzoek heb betrokken.

De noordse woelmuis is in alle lichaamsdelen forser dan de veldmuis (tabel 1). Op de rugzijde is hij donkerbruin met een soms haast zwarte rugstreep. Dit in tegenstelling tot de veldmuis, die op de rug geelbruin tot geelgrijs is. Opvallend is de duidelijke tweekleurige staart van de noordse woelmuis (bovenzijde zwart, onderzijde grijs) welk contrast bij de veldmuis veel minder tot niet aanwezig is (fig. 4).

Figuur 2 Verspreiding van de noordse woelmuis, *Microtus oeconomus* in Nederland (Lutra, vol 13, no 1-3, 1971)

Figuur 1 Verschillen in lichaamsbouw tussen woelmuizen en bijvoorbeeld huismuis of rat.

Biotoop en levenswijze

De noordse woelmuis leeft bij voorkeur op vochtige terreinen zoals randen van moerassen, vochtige, drassige weilanden, rietland, broekbossen en slootkanten. Een belangrijke factor is de structuur van de vegetatie. De noordse woelmuis zal zich voornamelijk ophouden in gevarieerde, gesloten en hoge vegetaties (Wammes 1979). Hij bouwt zijn gangen, nesten en voorraadmamers dicht onder de oppervlakte. Bij het graven werpen de dieren kleine aardhoopjes op. De gangen staan bovengronds met elkaar in verbinding door middel van zogenaamde „wissels”, dit zijn bovengrondse looppaadjes. Op bepaalde kruispunten van deze wissels kan men hoopjes uitwerpselen of karakteristiek afgebeten grassprietten als vraatresten aantreffen (fig. 5).

In drassige terreinen knaagt de noordse woelmuis nesten met voorraadmamers uit in polvormige gras- of zegge-soorten of maakt hij nesten op samengedreven riet of in de vegetatie (Wijngaarden 1969). De dieren zijn overdag en 's nachts actief, maar toch voornamelijk in de schemer; het zijn goede zwemmers. Ze leven van uitlopers, wortelstokken, spruiten, bladeren en zaden van de meest uiteenlopende planten uit voedselarm (bv. wollegras) tot voedselrijk milieu (bv. riet en lisdodde). Het optimale biotoop van de veldmuis omvat droge terreinen zoals kort grasland, weiden, dijkhellingen, wegbermen en akkerland met meerjarige gewassen zoals luzerne, in het algemeen dus cultuurland. Hij legt gangen, nesten en looppaadjes aan die veel op die van de noordse woelmuis lijken, zij het dat de gangenstelsels wat dieper onder de oppervlakte liggen. De soort is bij voorkeur 's avonds actief, hij zwemt vrijwillig. Het voedsel bestaat uit granen, zaden, vruchten knollen,

lichaamsdeel	noordse woelmuis	veldmuis
lichaamslengte in mm	118-148	95-132
staartlengte in mm	40- 64	30- 48
lengte achtervoet in mm	18- 22	13- 18
gewicht in g	24- 72	14- 40 (50)

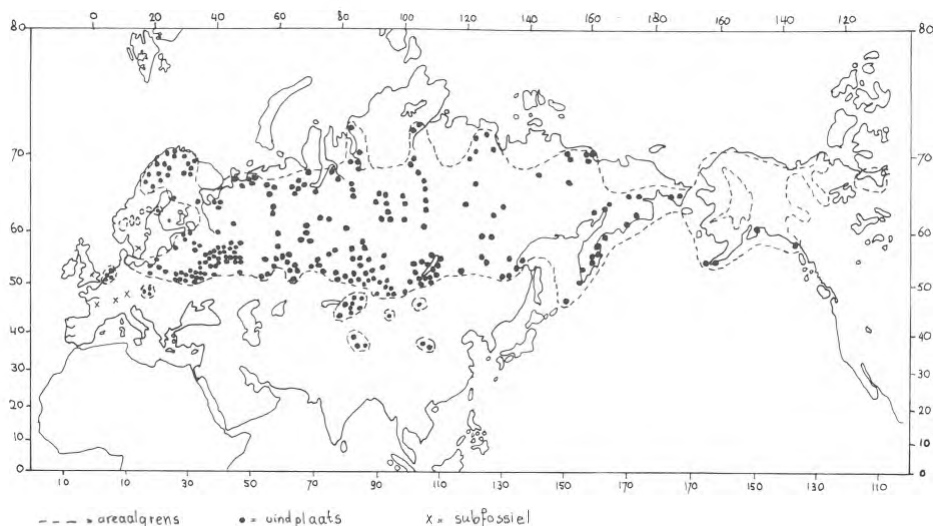
Tabel 1 lichaamsmaten noordse woelmuis en veldmuis (naar Brink 1978).

wortels, bladeren en boomschors. Ook de veldmuis laat evenals de noordse vraatresten achter. In droge en voedselrijke jaren komen massale veldmuizen vermeerderingen voor waardoor schade aan landbouwgewassen vaak aanzienlijk is (König 1970).

Situatie op Noord-Beveland

Zoals al eerder is opgemerkt komt de noordse woelmuis alleen nog in het westen van ons land voor terwijl de veldmuis in het gehele land zeer algemeen is. Op Texel doet zich de bijzondere situatie voor, dat de noordse woelmuis hier als enige *Microtus*-soort voorkomt, geïsoleerd van het vaste land. Tot 1967 was dit op Noord-Beveland in Zeeland ook het geval. Door de aanleg van de Veerse Dam in 1960 en de Zandkreekdijk in 1962 is aan het isolement van Noord-Beveland een eind gekomen en kon de veldmuis het voormalige eiland koloniseren (fig. 6). In 1944 is voor het eerst opgemerkt, op grond van braakbalvondsten, dat de noordse woelmuis de enige *Microtus*-soort was op Noord-Beveland. Later werden deze bevindingen definitief bevestigd bij een inventarisatie van het eiland in 1959 (Wilminck 1959). Opvallend was dat de dieren niet alleen werden aangetroffen in hun eigen optimale biotoop maar bijvoorbeeld ook op dijkhellingen en in wegbermen, wat juist typische veldmuis-biotopen zijn. Zonder concurrentie-druk van de veldmuis benut de noordse woelmuis dus

Figuur 4 Noordse woelmuis in de „houdgreep”. (Foto Jaques van der Neut)

Figuur 3 Verspreidingsgebied van de noordse woelmuis (uit Van Wijngaarden 1969).

meer elementen van het landschap en blijkt de directe aanwezigheid van water en vochtigheid niet essentieel. Wel bleek de gevoeligheid van de noordse woelmuis voor beweiding. In weilanden werd hij relatief minder gevangen. (Kasteel 1962).

Vanaf het tot stand komen van de verbinding met het vasteland in 1960-1962 in Noord-Beveland regelmatig geïnventariseerd om een inzicht te verkrijgen in de concurrentie-positie van de beide woelmuis-soorten (Abrahams en de Ridder 1979).

In 1967 was de kolonisatie van Noord-Beveland door de veldmuis een feit: bij de Zandkreekdijk waren ze de brug overgetrokken en leefden op alle plaatsen aan de overkant langs de opritten van de brug, waar in 1965 nog noordse woelmuizen aanwezig waren (Wijngaarden, 1969).

Op de Veerse Dam werden eveneens slechts veldmuizen aangetroffen.

In 1979 was het verdringingsproces in een vergevorderd stadium en kwam de noordse woelmuis nog slechts in een aantal refugia voor, zoals kleiputten, oevers van kreekarmen of werd een enkel exemplaar op een dijkhelling aangetroffen (Abrahams en De Ridder 1979).

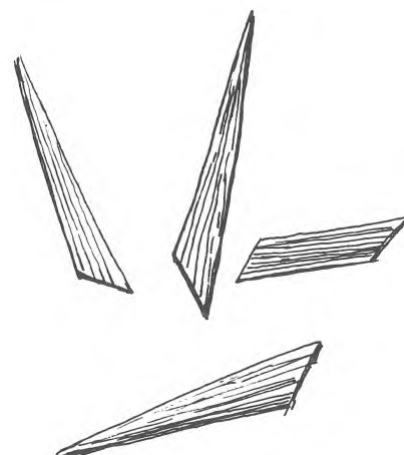
Het is niet bekend hoe de soorten precies concurreren. De noordse woelmuis komt in lagere dichtheden voor dan de veldmuis. De dichtheden vertonen wel dezelfde periodieke schommelingen waarbij optima om de drie à vier jaar voorkomen. De grootte van de populaties varieert ook gedurende het jaar waarbij de grootste dichtheden worden bereikt van augustus tot november. De noordse woelmuis brengt 3 tot 4 keer per jaar 3 a 7 jongen ter wereld, terwijl de veldmuis gemiddeld 4 tot 5 keer per jaar werpt. Het aantal jongen per worp kan variëren van 1-10, gewoonlijk 3-7.

Behoud van de noordse woelmuis

Op Noord-Beveland is in 1963 het eerste en enige muizen-reservaat in Europa ingesteld. Dit gebiedje omvat de inlage

in de Anna Friso polder (fig. 6). Een inlage ontstaat daar waar men een zwakke plek in de zeedijk weet. Landinwaarts wordt een tweede stuk dijk aangelegd om bij een eventuele dijkdoorbraak te verhinderen dat de hele achterliggende polder volstroomt. Het land tussen de eerste en de tweede dijk wordt aangeduid met de naam „inlage”. Veelal graaft men de klei voor de tweede dijk vlakbij weg, zodat in de inlage plassen ontstaan. Een dergelijke situatie zien we in de Anna Friso inlage (oppervlakte 14 ha.). Er is hier een gradiënt van droog naar vochtig: dijkhelling, weide, oever plas, open water. In de praktijk blijkt er niets van het karakter van een muizenreservaat: de inlage wordt zwaar beweide, waardoor de leefmogelijkheden voor muizen nihil zijn (fig. 7). In de bijlage bij de Natuurbeschermingswet (vastgesteld bij besluit van 6 augustus 1973, Stb. 488) wordt de noordse woelmuis niet bij de inheemse beschermde diersoorten genoemd. Pas in 1979 treffen we de soort voor het eerst aan op de lijst van diersoorten welke bescherming behoeven volgens

Figuur 5 Vraatresten van de noordse woelmuis, bestaande uit karakteristiek schuin afgebeten grassprietten.

het „Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu in Europa”. Dit verdrag is op 19 september 1979 te Bern gesloten door de leden van de Raad van Europa inclusief de mede-ondertekenaars van het verdrag, waarvan de tekst als bijlage bij de natuurbeschermingswet wordt gehanteerd (Tractatenblad 1979, no. 175). Zolang de bijlage van de Natuurbeschermingswet nog niet gewijzigd is betekent dat voor de noordse woelmuis nog geen wettelijke bescherming in Nederland. Het blijkt al wel uit het geval van de inlage van de Anna Friso polder hoe moeilijk deze bescherming in praktijk te brengen is. De praktijk leert dat door toedoen van de mens (bv. op Noord-Beveland de Delta-werken met dijkverzwaringen en het creëren van verbindingen met het vaste land) de milieu-omstandigheden zodanig veranderen, dat bijzondere, gevoelige soorten verdwijnen ten gunste van minder zeldzame, meer aan cultuur-omstandigheden aangepaste soorten.

Het opwerpen van nieuwe dijktaluuds creëert een ideaal veldmuizen-biotop, van waaruit deze soort naar oudere, meer stabiele vegetaties of eventueel lager gelegen gedeeltes kan migreren. Wanneer we daarnaast nog de regulatie van de grondwaterpeil ten behoeve van de landbouw erbij betrekken blijft er voor de noordse woelmuis nauwelijks meer een geschikt biotop over. Aangezien, zoals het zich op Noord-Beveland laat aanzien, men de enige resterende biotopen voor de noordse woelmuis zoals inlagen, overhoekjes, kleiputten niet bepaald spaart (inlagen worden zwaar beweid, overhoekje stort men dicht met puin, vuilnis of klei, kleiputten verdrogen door regulatie van het grondwaterpeil), zal de noordse woelmuis in Nederland tot uitsterven zijn gedoemd.

Literatuur

Abrahams, M & M. de Ridder, 1979. *De achteruitgang van Microtus oeconomus op Noord-Beveland sinds*

Figuur 7 De inlage in de Anna Friso polder, een potentieel biotop voor de noordse woelmuis. (foto Martine de Ridder).

de invasie van Microtus arvalis in 1967. Doctoraalscriptie; RIN, Leersum.

Brink, F. H. van den, 1978.

Zoogdierengids van alle in ons land en overig Europa voorkomende zoogdieren. 4e druk, Elsevier-Amsterdam/Brussel.

Kasteel, J. van, 1962. *Een onderzoek*

naar Microtus oeconomus op Noord-Beveland en Schouwen-Duiveland; stageverslag. RIVON, Leersum.

König, C., 1970 *Zoogdieren van Europa, Zomer & Keuning, Wageningen.*

Wammes, D. F., 1979. *De habitatkeuze van enige muïzesoorten; doctoraalscriptie. RIVON, Leersum.*

Wilminck, in Wijngaarden, A. van, 1959. *De zoogdieren van Noord-Beveland. De levende natuur 62.*

Wijngaarden, A. van, 1969. *De noordse woelmuis Microtus oeconomus (Pallas) in Nederland; RIVON-rapport. RIVON, Leersum.*

Stichting behoud Saeftinghe

Het Verdrongen Land van Saeftinghe is een 3000 hectare groot schorregebied, gelegen in Zeeuws-Vlaanderen aan de Westerschelde. Door de uitvoering van de deltatwerken zal, na het gereedkomen van de stormvloedkering in de monding van de Oosterschelde, bijna tweederde van de schorren in Nederland verdwenen zijn. Saeftinghe wordt er nog belangrijker door.

De waarde van Saeftinghe hangt voor een belangrijk deel af van een goed beheer, waarin schapen een essentiële rol vervullen. Tot voor een aantal jaren liepen er ruim 5000 schapen op de schorren, die de begroeiing kort hielden. De schapen zorgden ervoor dat kwetsbare planten de ruimte en vogels een geschikte broedplaats kregen. Op dit moment zijn er minder dan 500 schapen over. Door deze aantalsvermindering gaat het gebied achteruit. De Stichting „Het Zeeuwse Landschap”, beheerder van het natuurgebied, wil de beweiding met schapen weer fors op gang brengen. De verwaarlozing van de laatste jaren brengt echter aanzienlijke aanloopkosten met zich mee. De kooi moet worden vervangen, de kudde moet worden gesaneerd en aangevuld en er is veel achterstallig onderhoud.

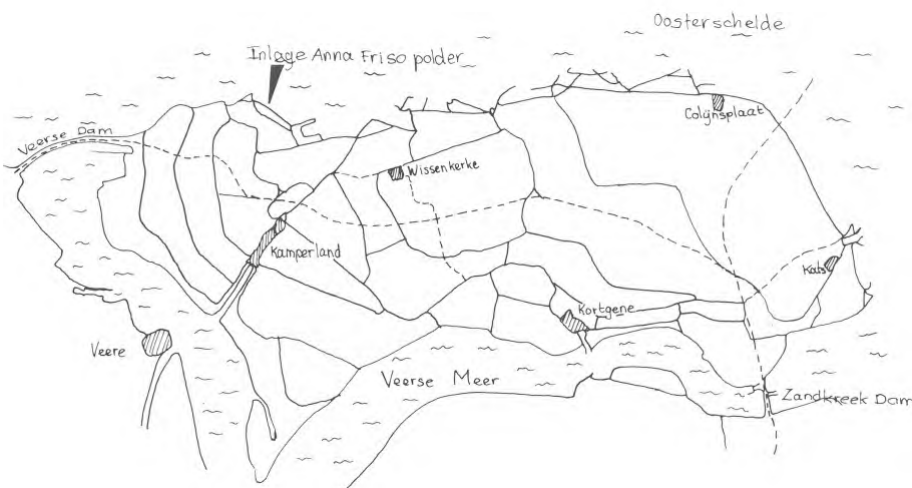
Het Zeeuwse Landschap krijgt bij het opzetten van het schapenbedrijf steun van de Stichting Behoud Saeftinghe. Op deze manier vangt men twee vliegen in één klap: een goed beheerd natuurgebied en een goed renderend milieuvriendelijk landbouwbedrijf.

De Stichting Behoud Saeftinghe wil helpen de financiële drempel te slechten door gelden in te zamelen.

Elke bijdrage is welkom op giro 5265034 t.n.v. Stichting Behoud Saeftinghe te Aerdenhout.

Inlichtingen: Postbus 25, 4450 AA Heinikenzand.

Figuur 6 Noord Beveland, overzichtskaartje.

Rotganzen op Terschelling

Norman van Swelm en Gerrit van Weess

De invloed van de moderne landbouw op ons nationale landschap is vaak rampzalig en heeft een grote verarming van ons leefmilieu tot gevolg. Het gebruik van de grond is geoptimaliseerd. Iedere al dan niet vermeende concurrent moet wijken. Weliswaar zijn lang niet alle boeren gelukkig met deze situatie, maar stromingen binnen de boerenbevolking die streven naar milieuvriendelijker en menswaardiger landbouwmethoden, worden door overheid en partikuliere landbouworganisaties tegengewerkt.

In ons land waar ruim vijf miljoen runderen op iets meer dan een miljoen hectare grasland grazen, worden de rotganzen met argwaan bekeken.

Veel kabaal wordt gemaakt over de enorme schade aan de landbouw door wilde ganzen en in het bijzonder rotganzen.

Het jachtfonds keerde in 1980 circa f 368.000 uit aan ganzenschade. Hiervan werd f 70.000 uitgekeerd aan Terschellinger boeren. De grote van deze schade valt in het niet in vergelijking met het nationaal agrarisch inkomen, wat schommelt tussen de 10 en de 15 miljard per jaar.

Eendrachtige samenwerking

Er zijn natuurlijk altijd groeperingen die uit zo'n situatie een slaatje proberen te slaan. Zo voeren de Nederlandse sportjagers al jaren een hetze tegen de wilde ganzen. Zij proberen systematisch de boeren voor hun karretje te spannen. Immers jacht erkend als effectief middel bij de bestrijding van landbouwschade, zou een uitstekende rechtvaardigingsgrond vormen voor de hevig bekritiseerde sportjacht. Zo ontstond de Terschellinger affaire en daarmee begon een experiment dat niet kon maar vooral ook niet mocht mislukken.

Om het plan te doen slagen werd een pakket van maatregelen ontworpen:

1. de succesvolle aanpak van het rotganzenprobleem op Texel, waar de schadeclaims terugliepen van f 160.000 in 1976 naar f 3000 in 1981, moest worden genegeerd;
2. Bij de opzet van het plan moesten het Rijksinstituut voor Natuurbeheer en de natuurbescherming zorgvuldig buiten spel worden gezet.
3. Dat minstens eenderde der Terschellinger boeren niets van het jagen moest hebben en liever een schadevergoeding ontving moest onvermeld blijven. Wie niet mee zou doen kon niet meer rekenen op een schadevergoeding.
4. De jagers zouden, vermomd als wildbeheerder, hun uiterste best doen om tal van tot mislukken gedoemde verjaagingsmethoden toe te passen.
5. Als alle middelen tevergeefs beproefd waren konden, in overeenstemming met de voorschriften van de Jachtraad, de verlangde afschotvergunningen worden gegeven

en gebruikt.

6. In de tussenliggende tijd werd door het Ministerie van Landbouw een rookgordijn aangelegd, brieven werden niet beantwoord, informatie niet of onvolledig gegeven.

Eerste ronde

De minister van Landbouw heeft op 30 maart 1982 een aantal vergunningen afgegeven geldig voor de maand april. Door het afgeven van de vergunningen heeft de minister van Landbouw zeer onzorgvuldig gehandeld. Niets wijst erop, zeker niet wanneer de succesvolle actie op Texel in ogenschouw wordt genomen, dat de afgifte van afschotvergunningen aan sportjagers de doeltreffendste methode was ter bestrijding of voorkoming van schade. Gezien de toegenomen klachten over

ganzenschade in gebieden waar zeer intensief op ganzen gejaagd wordt acht de SKF het doden van ganzen onnodig en zinloos. Verjagen en bejagen van ganzen verhoogt de energiebehoefte van de dieren en mede daardoor neemt de kans op schade eerder toe dan af.

De rechter

De manier waarop het ministerie van Landbouw en visserij jachtvergunningen verstrekt voor het afschieten van rotganzen op Terschelling frustreert de rechtspraak. Dat was de kern van de uiteenzetting van de voorzitter van de afdeling rechtspraak van de Raad van State op de door de SKF aangespannen AROB procedure.

De minister van Landbouw heeft zich schuldig gemaakt aan onbehoorlijk bestuur door in alle stilte en uiteraard op korte termijn afschotvergunningen voor rotganzen af te geven. Deze handelwijze wekt de indruk dat het zo gebeurd is om beroepen onmogelijk te maken, aldus de staatsraad.

De schorsing van de vergunning toekennen, was zinloos geworden, want daarmee werden dode vogels niet meer levend, zei hij.

De tweede ronde

Op 10 mei 1982 deelde de Directie Faunabeheer aan de SKF mede dat opnieuw vergunningen voor het bejagen van rotganzen zouden worden verleend. Het betrof 34 vergunningen voor de maand mei.

Deze vergunningen zijn geldig van een half uur voor zonsopgang tot een half uur na zonsondergang. Aan het aantal te schieten vogels is geen limiet gesteld. Ook nu wederom afgifte in een kort tijdsbestek zodat voor een gedeelte de vergunningen al geëffectueerd waren,

Rotganzen; alweer werden landbouwbelangen belangrijker geacht. (Foto Fred Hess).

voordat beroep ingesteld kon worden. Naar de bedoeling van de minister kan men slechts gissen.

Doorgestoken kaart?

Misschien wil de minister de indruk wekken dat de problemen zo urgent zijn dat onmiddellijk handelen geboden was. In dat geval is de eerste ronde dus als mislukt te beschouwen. Na ruim een maand intensief bejagen heeft dit niet tot een definitieve verplaatsing van de ganzen geleid.

De SKF ziet de handelwijze van de minister als een bevestiging van onze stelling dat het hele projekt doorgestoken kaart is. Een geraffineerde poging van jagers onder elkaar om het image van de sportjacht eens grondig op te poetsen.

De voorzitter van de wildbeheereenheid Terschelling zegt het duidelijk in zijn beheersnota.

„Nu is er een verjaagplan opgesteld waarbij Directie Faunabeheer en wildbeheereenheid samenwerken. Dit plan beoogt het verjagen van de rotgans naar de Bosplaat. Om dit een redelijke kans van slagen te geven, dient een goed doordachte strategie gevoerd te worden. De kunst is om het theater zo in te richten en te regisseren, dat het een onzichtbare en geruisloze voorstelling wordt.

De jachtdruk die nu uitgeoefend zal worden, gaat het leven kosten aan enkele honderden dieren.”

Ook het gebruik van andere middelen dan het geweer moest in de regio opgenomen worden, maar dit werd bijvoorbeeld zinloos geacht door de jagers.

Demagogie ten top

De minister heeft met het ondoorzichtige systeem van dagvergunningen precies gedaan wat de jagers wensten. In feite heeft hij van 1 april tot 30 mei de jacht op rotgansen op Terschelling gedurende de gehele dag geopend.

Om het geheel smaakvol af te maken is ook aan de wens van de jagers gehoor gegeven, dat de geschoten ganzen aan de jagers en de boeren gelaten worden. Het vlees is goed te eten en moet niet verloren gaan.

Moeten de ganzen worden ingeleverd, dan werkt dat niet bevorderlijk voor de motivatie van de jager. Hij zal zijn taak dan met minder animo volbrengen zo werd gezegd. Nergens anders in Nederland kan er thans de gehele dag op ganzen worden gejaagd.

Op Texel anders

De situatie is op Texel geheel anders opgelost. Er is een afschotvergunning afgegeven aan een professionele ganzenverjager, oorspronkelijk in dienst bij Staatsbosbeheer thans bij het ministerie van CRM. Afschot vindt slechts bij hoge uitzondering plaats.

Afgelopen winter 4 à 5 stuks op circa 10.000 ganzen.

De procedure is daar als volgt. De ganzen worden van de kwetsbare percelen verjaagd naar het voor hen ingerichte gebied. Lukt dat onvoldoende dat wordt het perceel met draden overspannen. Slechts wanneer een groepje ganzen zich onder de bedrading begeeft wordt een enkel dier geschoten om te voorkomen, dat de dieren geen vrees meer zullen hebben voor de draden.

Geen natuurbeheer

De Minister van Landbouw stelt bij voortdurend dat het schieten van enkele ganzen geen effect op de populatie heeft. Kwantitatief bezien lijkt dat misschien zo. Kwalitatief liggen de zaken anders. Voor de rond de poolcirkel broedende ganzensoorten zoals rotgans en brandgans geldt de mate van efficiënt kunnen eten als bepalend voor de reproductiecapaciteit. Alleen „snelle” grazers hebben kans op nakomelingen. Slechts 20% van de populatie is daartoe in staat. Op een wereldpopulatie van 130.000 dieren, zijn dat er slechts 30.000. Als deze topdieren gelijkmatig over alle foerageerplaatsen voorkomen, komen er op Terschelling ongeveer 3200 voor. Maar het is ook denkbaar dat alle Terschellinger dieren topdieren zijn, niemand weet dat precies. De jager kan niet zien of het dier dat hij schiet een topdier is. Zeker niet als hij het dier opeet inplaats van ter beschikking stelt aan de wetenschap. Wanneer de jager een rotgans schiet veroorzaakt hij daarmee het uiteenvallen van een paar. Bekend is dat de overlevende partner daarna in een nieuw huwelijk niet meer monogaam is. Niet monogame dieren blijken minder of geen broedsukses te hebben. Natuurbeheer is een complexe zaak, waarbij klakkeloos dieren doodschieten grote schade kan aanrichten. Waarom wordt niet ook op Terschelling eenzelfde soort oplossing bedacht, zoals op Texel al jaren werkzaam blijkt te zijn.

WERF EEN DONATEUR

Reakties op Argus

Het is u misschien opgevallen dat Argus het afgelopen jaar langzaam veranderd is. Ook is een nieuwe redactie aangetreden, die hun ideeën proberen waar te maken.

Wat de redactie graag wil weten is hoe de lezer, donateur of abonnee, over het blad denkt. Ziet Argus er gevarieerd uit met interessante artikelen, mist men iets waar zeker over geschreven zou moeten worden, of dat is pas nonsens.

Kortom wanneer u kritiek, suggesties of aanvullingen hebt, laat het ons weten.

Ook is het mogelijk met de auteurs te corresponderen. Veelal zal het niet wenselijk zijn dit in Argus op te nemen, maar uw brief wordt altijd naar de desbetreffende auteur doorgezonden. Wel bestaat de mogelijkheid om korte aanvullingen op artikelen af te drukken, maar zulks gebeurt uitsluitend in overleg met de auteurs.

U snapt natuurlijk al wat wij graag willen: veel post!

Uw reactie, kritieken enzovoorts naar, Redactie Argus, Pythagorasstraat 232, 7323 HN Apeldoorn.

Lezingen door de SKF

De Stichting Kritisch Faunabeheer heeft een aantal medewerkers, die bereid zijn om lezingen te geven over faunabeheer en jacht.

De lezingen worden gratis gehouden voor clubs, instellingen, verenigingen en dergelijke, die geïnteresseerd zijn in het werk en de doelstellingen van de Stichting Kritisch Faunabeheer. Een voorwaarde is dat de reiskosten worden vergoed.

Hebt u belangstelling neem dan contact op met de coördinatrice, Heleen Landman, Hoogstraat 71 d, 3011 PH Rotterdam.

De kleine marterachtigen, bescherming dringend noodzakelijk

Dirk Criel

De mens neigt er steeds toe een diersoort naar zijn waarde te beoordelen in termen van economisch „schadelijk” of „nuttig”. In principe bestaan er geen schadelijke en nuttige diersoorten. Elk dier heeft immers een ecologische rol te vervullen die eigen is aan zijn soort. Door het verregaande ingrijpen van de mens in het natuurgebeuren is echter een onderlinge wanverhouding ontstaan, waardoor de klemtoon op één van de beide aspecten kwam te liggen. Door de uitroeiing van bepaalde soorten, de vernietiging van de biotopen en het creëren van onnatuurlijke situaties is een zodanig grote ontwijking teweeggebracht dat vaak zelfs de mens hieraan niets meer kan verhelpen.

Wettelijke status

We hebben een tijd gekend waarin eindeloze discussies werden gehouden over het belang en onbelang van de inheemse roofvogels. Uiteindelijk heeft men ingezien dat hun bescherming dringend noodzakelijk was. Van de duistere bezweringen die destijds door de tegenstanders van deze bescherming werden geuit, is tot op heden niets terecht gekomen. Integendeel, het natuurlijke evenwicht is er slechts wel bij gevangen.

Een gelijkaardige discussie is nu met betrekking tot de roofdieren - wezel, hermelijn, bunzing, steenmarter, boommarter, vos, das, otter en wilde kat - op gang gekomen. Daar waar de dagen nachtroofvogels in Nederland reeds in 1937 door de Vogelwet en in België bij Koninklijk Besluit van 20 juli 1972 onder volledige bescherming kwamen te staan, vallen de roofdieren nog steeds onder de jachtwet. Dit betekent dat hun statuut jaarlijks wordt herzien en het afhangt van de goodwill van de bevoegde minister of de jacht op hen al dan niet wordt geopend. Door de jacht gesloten te houden, kan een fundamentele bescherming worden verstrekt aan een bepaalde diersoort. De laatste jaren was dit het geval voor de meest bedreigde roofdiersoorten - boommarter, otter, das, steenmarter en wilde kat - en we kunnen gerust stellen dat ook in de nabije toekomst de jacht gesloten zal blijven. Toch is dit een niet zo geruststellende situatie. De jachtwet geeft ons immers niet de garanties die de natuurbeschermingswet wel biedt. De jachtwet beoogt nl. allereerst de jacht te regelen en niet te beschermen. Zo kunnen te allen tijde vergunningen worden verleend die de verdeling van bepaalde soorten toelaten.

In Nederland is het verboden om dieren, waarop de jacht is gesloten, in het veld in zijn bezit te hebben. Wel is het toegestaan ze op wegen, bebouwde kommen en dergelijke onder zich te hebben. In België is het daarentegen steeds mogelijk roofdieren te verhandelen, te vervoeren en in gevangenschap te houden, ook al wordt

de jacht op hen niet geopend. Men moet een overtreder al op heterdaad betrappen, wil er van een effectieve bescherming sprake zijn.

Bejaging

In Nederland worden de kleine marterachtigen, wezel, hermelijn en bunzing, nog steeds bejaagd. Dit in tegenstelling tot Vlaanderen (België) waar dit seizoen de jacht gesloten bleef. In Vlaanderen en Nederland is het verboden nog gebruik te maken van klemmen, vallen en giftige stoffen ter verdelgung van roofdieren. Vlaanderen kent de meest vooruitstrevende jachtwet van Europa. Gevreesd wordt echter dat de meest vooruitstrevende beslissing het komende seizoen teniet wordt gedaan. Het ware daarom wenselijk dat ook de andere Belgische gewesten en Nederland dit voorbeeld zouden volgen en voorgoed een punt zetten achter de vervolging van de kleine marterachtigen. Het is een onbegrijpelijke en enigszins verwarrende situatie. Het bevestigt echter nogmaals de ondeskundigheid waarmee de jachtbesluiten worden uitgevaardigd. Wetenschappelijke studies hebben toch voldoende bewezen dat onze roofdieren in de natuur een

evenwaardige rol toebedeeld krijgen als de roofvogels.

Uit het voorgaande blijkt dat hier zelfs niet meer geredeneerd wordt in termen van nut en onnut maar van aantallen. Zolang een dier niet uiterst zeldzaam is geworden - en daardoor economisch waardeloos - ziet men niet de noodzaak in de jacht erop te sluiten. Een opvatting die niet past binnen ons moderne denken. Daar het voedsel van de kleine marterachtigen hoofdzakelijk uit knaagdieren bestaat, spelen zij een uiterst belangrijke rol bij de instandhouding van het natuurlijk evenwicht. Het verleden heeft voldoende uitgewezen welke schade deze kunnen toebrengen aan onze landbouwgewassen. Ik wil dan ook nader ingaan op het belang de bestrijding van deze dieren stop te zetten.

Wezel

De wezel is ons kleinste roofdier en is sterk gespecialiseerd in woelmuizen (veldmuis, aardmuis en rosse woelmuis). Door hun geringe grootte verbruiken deze diertjes zeer veel energie en hebben zodoende zeker één woelmuis per dag nodig. Men heeft uitgerekend dat niet minder dan 31% van het totaal der in de natuur aanwezige woelmuizen jaarlijks door wezels wordt geconsumeerd. Het is zelfs aangetoond dat ze zich niet kunnen handhaven in gebieden waar woelmuizen ontbreken. In de voorzomer van 1931 werden op Terschelling een hondertal wezels ingevoerd. Als voedsel hadden ze er de beschikking over grondbroedende vogels, konijnen, woelratten en bosmuizen. Na 1933 werden geen wezels meer gezien op Terschelling. Door het gebrek aan woelmuizen konden de dieren zich niet handhaven. Dit bewijst dat de jagers geen schrik moeten hebben dat de wezel zich zal voeden met grondbroedende vogels of konijnen.

Wezel, in Nederland zijn de kleine roofdieren alléén van 1 mei tot 16 juli niet bejaagbaar. (Foto NCBR).

De wezel heeft het grote voordeel een cultuurvolger te zijn: hij weet zich aan te passen aan de meest uiteenlopende omstandigheden. Daar waar andere predatoren steeds behoefte hebben aan een minimum natuurlijke schuilplaatsen, weet de wezel zich te handhaven in de meest woestijnachtige gebieden, zoals onze cultuurgronden, die slechts een troosteloze blik van wei- en akkerland bieden. Landbouwers hebben er dan ook alle belang bij dit dier streng te beschermen omdat het ervoor zorgt dat de voor de gewassen schadelijke knaagdieren tot een minimum worden beperkt.

Hermelijn

De hermelijn is duidelijk groter dan de wezel en eveneens stenofaag in zijn voedselkeuze, d.w.z. hij beperkt zich tot een paar soorten. Verdwijnen deze soorten dan kan hij veel moeilijker, dan bijvoorbeeld de vos, overschakelen op ander voedsel en is zijn voortbestaan in dat gebied bedreigd. Een duidelijke voorkeur gaat uit naar woelratten, nl. tot 81% van zijn voedsel. Daarna volgen woelmuizen en konijnen. In tijden van voedselschaarste kunnen ook andere dieren gevangen worden zoals grondbroedende vogels en jonge hazen. Ontbreken woelratten in het biotoop dan schakelt de hermelijn over op konijnen. In een dergelijk gebied zal de hermelijnstand echter nooit hoog worden, daar ze enkel jonge en subadulte dieren goed de baas kunnen. Tijdens de periode dat slechts adulte

Hermelijn, wordt nog steeds gezien als concurrent van jager en eierraper. (Foto NCBR).

konijnen in de populatie voorkomen, heeft de hermelijn het zeer moeilijk. Het is de hoeveelheid beschikbaar voedsel dat tijdens deze periode de populatiedichtheid van de hermelijn bepaalt. Reeds meermaals is waargenomen dat konijnen zich in hun holingen uitstekend weten te verdedigen.

Vanuit het standpunt van de jager is het bejagen en vangen van de hermelijn dan ook volledig zinloos. Ook landbouwers hoeven niet bevreesd te zijn. VAN WIJGAARDEN haalt het voorbeeld aan van de boerderij van het R.I.N. (Broekhuizen) waar de aldaar voorkomende hermelijnen de loslopende kippen al enkele jaren met rust laten. Men mag zeggen dat men in dit verband eerder de verwilderde huiskatten moet vrezen.

Bunzing

Onze derde inheemse marterachtige is de bunzing. In Nederland, Groot-Brittannië, België en Denemarken gaat de bunzingpopulatie achteruit. Over de oorzaken hiervan is weinig bekend. We nemen aan dat het een combinatie van factoren is, zoals het verdwijnen van geschikte biotopen, de sanering van de beken, het achterwege blijven van echte muizenplagen, het recht trekken van waterlopen, de afname van kikkers, de vervolging door de mens, het moderne wegverkeer en dergelijke. Daar deze omstandigheden voortduren, is het

aangewezen te stoppen met de jacht en de vervolging, en hiervoor een actieve bescherming in de plaats te zetten. Het voedsel van de bunzing is van uiteenlopende aard en bestaat uit veldmuizen, ratten, muskusratten, konijnen, hazen, wormen, insecten en kikkers. Hij eet ook wel vogels doch in hoofdzaak zoogdieren en kikkers. De bunzing is samen met de otter de belangrijkste predator van de muskusrat - een diersoort die ons heel wat zorgen baart door de schade die zij aanricht aan dijken en landbouwgewassen. De huidige bestrijdingstechnieken zijn er niet in geslaagd een verdere opmars van de muskusrat te beletten. Een mogelijke oplossing zou wel eens kunnen liggen bij bunzing en otter. Het is dan ook onbegrijpelijk dat men de vervolging van dit dier verder toelaat. Mij is een geval bekend van een bunzing die regelmatig muskusratten doodt en dan ook streng wordt beschermd door de grondbezitter. De muskusrattenstand blijft er binnen redelijke grenzen, zodat bestrijding door de mens overbodig is.

Schadelijk?

Uit dit alles blijkt dat naast de vernietiging van de biotopen, de jacht een niet onbelangrijke rol speelt bij de achteruitgang van de kleine marterachtigen. Dit terwijl deze dieren in geen enkel opzicht schade toebrengen aan het wildbestand, doch daarentegen zorgen voor een gezond natuurlijk evenwicht. Het feit dat zij bij uitzondering wel eens schade toebrengen aan pluimveebedrijven weegt niet op tegen het voordeel dat zij diezelfde bedrijven vrijhouden van ratten en muizen. Trouwens het zijn losstaande gevallen die geenszins veralgemeend mogen worden. Het volstaat 's nachts het kippenhok goed af te sluiten om dergelijke ongemakken te vermijden. Het verwijt dat zij overdragers zijn van het hondsdolheidsvirus is eveneens volledig ongegrond. De kleine marterachtigen spelen geen aantoonbare rol, temeer daar dit virus door alle warmbloedige dieren kan worden overgedragen. Recent wetenschappelijk onderzoek heeft uitgewezen dat knaagdieren - voornamelijk woelmuizen - wel eens de voornaamste overdragers kunnen zijn.

Populatieregulatie

Een belangrijk tegenargument verwoordt de vrees dat de kleine marterachtigen wel eens zo explosief zouden kunnen toenemen dat wij niet meer in staat zijn hun aantallen te reguleren. Dit is een gedachtengang die gegroeid is uit onze ervaringen met de inheemse hoef- en knaagdieren. Het betreft dan evenwel prooidieren en uit het volgende zal blijken dat men deze lijn niet mag doortrekken tot de predatoren. Weliswaar staan beide in een

wisselwerking tot elkaar, hun aantallen worden echter op een geheel andere basis gereguleerd. Bij prooidieren is de predatie oorspronkelijk de voornaamste regulator. Door het wegvallen van de natuurlijke predatoren, - zoals bij hoefdieren wolf en lynx, kunnen zij zich zodanig uitbreiden dat een ingrijpen van de mens noodzakelijk wordt, wil men het natuurlijke evenwicht, weliswaar kunstmatig, terugbrengen. Bij de knaagdieren is een dergelijke kunstmatige regulatie niet zo eenvoudig. Het mooiste voorbeeld hiervan is wel de muskusrat. Als de nog resterende roofdieren wegvallen dan zal dit voor ons ongekende gevolgen hebben. Predatoren daarentegen worden in de eerste plaats door het aantal prooidieren beïnvloed. Ik haalde in dit verband reeds het voorbeeld van Terschelling aan. Het verdwijnen van de prooi werkt automatisch het verdwijnen van de predator in de hand. Het aantal in een gebied aanwezige predatoren wordt trouwens nog beperkt door hun natuurlijke vijanden zoals katten, vossen, roofvogels en andere marterachtigen.

Meer aandacht noodzakelijk

Over zoogdierbescherming werd al heel wat gepraat. Vaak bleef het echter bij woorden en is het slechts aan een aantal enkelingen te danken dat her en der acties op gang kwamen. Van overheidswege werd, afgezien van de Natuurbeschermingswet van 1973 (NL) en het Koninklijk Besluit van 22 september 1980 (B) waarbij een aantal zoogdiersoorten een wettelijke bescherming krijgen; tot op heden niets ondernomen. Men heeft steeds weer de neiging te wachten tot een diersoort zeldzaam is geworden vooraleer concrete beschermingsmaatregelen uit te

werken. In Nederland gaan hermelijn en bunzing zienderogen achteruit en in België ziet hun situatie er niet rooskleurig uit. Terecht gaat heel wat belangstelling uit naar uitheemse diersoorten; laat ons daarbij echter niet de inheemse fauna uit het oog verliezen, die er vaak nog slechter aan toe is.

Literatuur

- Criel, D., (1981), *Jacht op de carnivoren gesloten; Eliomys-Organ van de Nationale Zoogdierenwerkgroep*, p.104-106.
- Epine Noire, L., (1978) *Dossier Nuisibles; Campagne Nationale pour la Protection des Petits Carnivores*, p. 117.
- Herter, K., (1959), *Iltisse und Frettchen; Neue Brehm Bücherei*, p. 112.
- IJsseling, M. A. en A. Scheigrond, (1950), *De zoogdieren van Nederland; Thieme Zutphen*.
- idem, (1977), *Wat is dat voor een dier?; Thieme Zutphen*, p. 120-125.
- Thevenin, R., *Les petits carnivores d'Europe; Payot*.
- Van der Straeten, E., (1979), *Dossier Roofdieren; Nationale Campagne Bescherming Roofdieren*, p. 25.

Wenst u nog meer informatie over roofdieren te ontvangen, dan wil ik u wijzen op het bestaan van de „Nationale Campagne Bescherming Roofdieren”, (Postbus 10, 9740 Gavere, België), die informatiemateriaal heeft uitgegeven, waaronder een dossier „Roofdieren”, twee zelfklevers, een affiche en een reeks pentekeningen.

WERF EEN DONATEUR

Bunzing, in Vlaanderen zijn alle kleine roofdieren beschermd. (Foto NCBR).

Kraaien kraszen

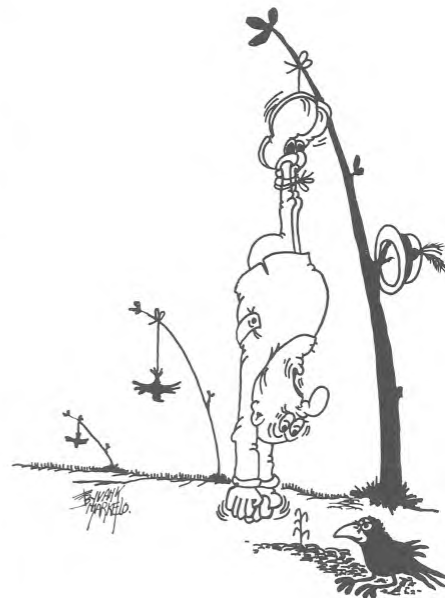
Kraaien worden in ons land sterk verguisd. Op het SKF-kraaiensymposium bleek duidelijk dat kraaiachtigen een uiterst nuttige plaats in het ecosysteem hebben. Ook waren het niet die grote rovers en lastposten als vaak wordt gedacht.

Help daarom het image van de kraai opvijzelen.

Hang de blauw-zwart-witte kraaien kraszen poster op.

1 poster	f	4,35
2 stuks	f	5,85
3 stuks	f	7,35
4 stuks	f	8,85
5 stuks	f	10,00

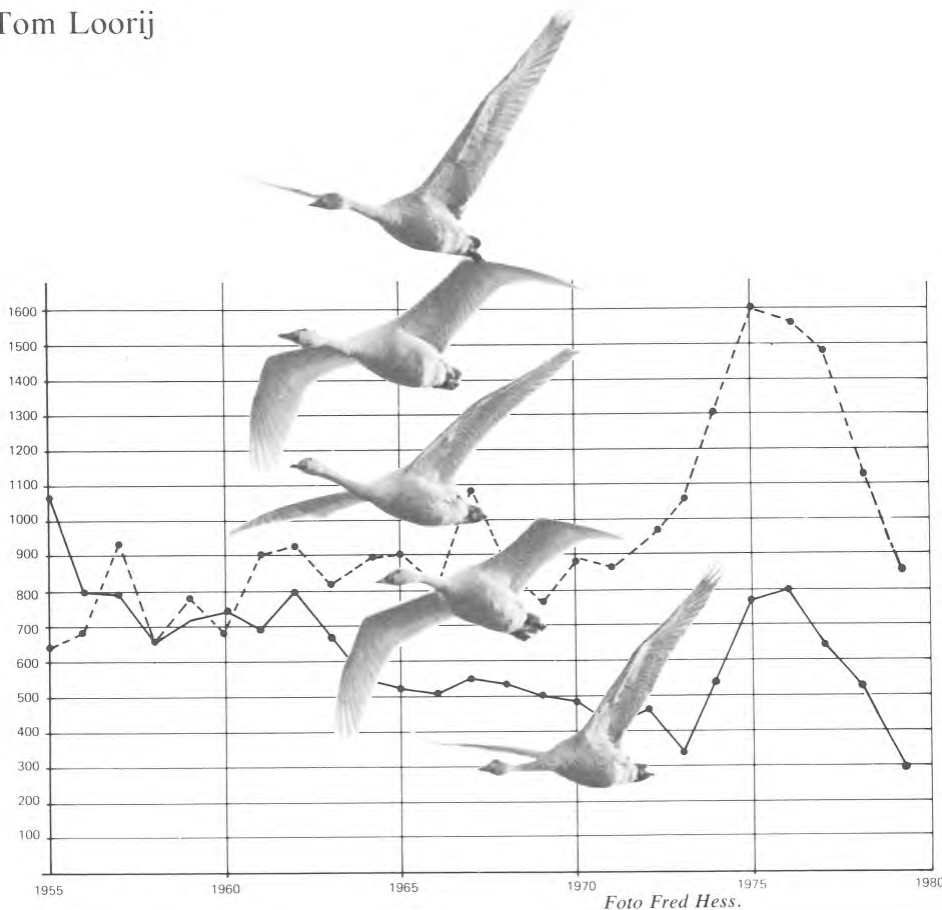
Te bestellen door overmaking van het bedrag op giro 13093 ten name van Propagandafonds Stichting Kritisch Faunabeheer te Oosterbeek onder vermelding van „Kraaien kraszen poster + aantal”.

Jachtstatistieken in Europees

verband

Tom Loorij

Op 20 en 22 mei 1981 kwam een werkgroep van specialisten van 12 Europese landen bijeen om over de problemen rond het opzetten van jachtstatistieken te praten. Deze ontmoeting was verbonden aan het 15e congres van de IUGB (International Union of Game Biologists). Tevens waren hierop vertegenwoordigers aanwezig van de FACE (The Federation of Hunting Associations of the EEC) en de CIC (the International Council for Game and Wildlife Conservation). Het initiatief voor deze bijeenkomst ging uit van de Directie Faunabeheer en werd mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de CIC. De bijeenkomst resulteerde in de oprichting van de IUGB-werkgroep voor jachtstatistieken. Onlangs heeft deze werkgroep de proceedings van deze bijeenkomst uitgegeven. Secretaris van deze werkgroep is Frans Leeuwenberg van de Directie Faunabeheer.

Grote verscheidenheid

In zijn inleiding op het congres wees Doude van Troostwijk er onder meer op dat in Nederland vier jaar geleden werd begonnen om gegevens te verzamelen over bejaagbare diersoorten en geschoten stuks. Tevens ging hij in op het feit, dat ook internationaal een toenemende behoefte aan dergelijke gegevens bestaat, maar er nog een grote verscheidenheid in methoden van verzamelen is, zodat uniformiteit hierin van het grootste belang is. Hij stelde verder, dat prioriteit moet worden gegeven aan trekkende diersoorten en vogelsoorten.

Een van de lezingen waarvan een samenvatting in de proceedings staat, was afkomstig uit Zweden en ging over gebruik en misbruik van jachtstatistieken. Daarnaast waren er bijdragen uit Finland, Frankrijk, Italië,

Nederland, Denemarken, Groot-Brittannië en West-Duitsland met een beschrijving van het stelsel van jachtstatistieken in deze landen en een bijdrage over de problemen rond het opzetten van een afschotstatistiek van trekvogels in de Europese Gemeenschap.

Vergelijkbaarheid gegevens

Uit deze lezingen blijkt, dat in hoofdzaak drie manieren bestaan om gegevens voor een jachtstatistiek te verzamelen:

- het verplichte systeem, gekoppeld aan de uitgifte van jachtvergunningen (zoals bijv. in Denemarken),
- een systeem gebaseerd op vrijwillige medewerking, waarbij een steekproef wordt getrokken uit de leden van een jagersvereniging of uit jagers die een jachtakte bezitten (zoals bijv. in

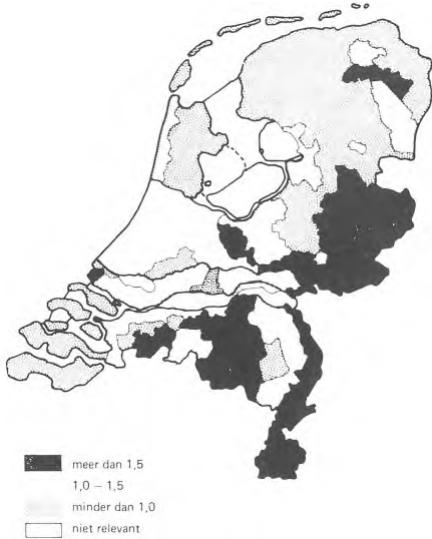
Groot-Brittannië, Frankrijk en Finland),

- een op vrijwilligheid gebaseerd systeem, waarbij een steekproef wordt getrokken in verhouding tot het oppervlak van het potentieel jachtgebied (zoals bijv. in Nederland). In de hierop volgende discussie kwam naar voren, dat het noodzakelijk werd geacht om vergelijkbare gegevens in alle landen te verkrijgen. Het resultaat daarvan was, dat de werkgroep hiertoe met een aantal aanbevelingen voor gezamenlijke actie kwam. Deze kwamen in het kort op het volgende neer.

1. Het vaststellen van de status van de verschillende soorten wild (zowel het standwild als trekkende soorten).
2. Het benoemen van een secretaris die de uitwisseling van alle informatie over dit onderwerp regelt en die nagaat welke landen jachtstatistieken hebben opgezet of willen opzetten.
3. Het vaststellen van de economische waarde van het wild en zijn woongebied. Dit kan worden onderverdeeld in:
  - de waarde van de jachtbuit
  - de opbrengst van de jachtaktes
  - de opbrengst van het verhuren van het jachtrecht
  - de totale geldstroom, inclusief deviezen, die met het wildbeheer en de jacht zijn verbonden
  - het belang voor de werkgelegenheid
  - andere socio-economische baten.
4. Het ontwikkelen van een standaardmethode om gegevens over soorten die standwild zijn te verzamelen.
5. Het ontwikkelen van een standaardmethode om de totale oogst aan trekkende soorten te berekenen en weer te geven.
6. Het bepalen van een geschikte manier om gegevens te verzamelen die een betrouwbaar inzicht geven in de status en de veranderingen daarin van blijvende en trekkende soorten.
7. Bepaling van dichtheden, gebaseerd op het aantal geoogste dieren per oppervlakte-eenheid.
8. Het standaardiseren van een censusmethode van alle afzonderlijke soorten jachtwild.
9. Het verzamelen van gegevens over populatiegrootte en het jaarlijkse broedsucces van trekvogels in samenwerking met andere nationale en internationale organisaties.

Internationale samenwerking

Omdat niet alles tegelijk kan worden aangepakt, werden prioriteiten gesteld aan de punten 2-6. De Directie Faunabeheer kreeg punt 2 toebedeeld, de andere punten gingen naar Finland (punt 3), Frankrijk (punten 4 en 5) en Denemarken (punt 6). Zoals reeds vermeld, werd een permanente werkgroep voor jachtstatistieken ingesteld en Frans

Uit: *Faunabeheer in de praktijk*. Uitgave Ministerie van Landbouw en Visserij.

Leeuwenberg van de Directie Faunabeheer tot secretaris benoemd. Vastgesteld werd, dat samenwerking daarbij gezocht moet worden met het IWRB (the International Waterfowl Research Bureau), de FACE en het CIC. Samengevat werd algemeen gevonden, dat hiermee een basis is gelegd voor internationale samenwerking op het gebied van jachtstatistieken. Tenslotte meende men, dat het verkrijgen van deze gegevens van fundamenteel belang is om tot een optimaal wild- en natuurbeheer te komen.

Commentaar

In het boekje wordt in het kort een nuttig overzicht gegeven hoe een jachtstatistiek in andere landen is opgezet en welke problemen hieraan zijn verbonden. De Stichting Kritisch Faunabeheer pleit al jaren ervoor om ook in Nederland tot een goede jachtstatistiek te komen. Daarnaast meent zij, dat de cijfers hierover die al binnen de Directie Faunabeheer aanwezig zijn, veel te veel binnenshuis worden gehouden en voor iedereen toegankelijk behoren te zijn. De uitvoering van een dergelijke jachtstatistiek zou in handen moeten liggen van een strikt neutrale instantie (bijv. het CBS), waarbij de uitkomsten voor iedereen beschikbaar komen. Het is een goede zaak, dat nu ook in internationaal verband stappen worden ondernomen om tot goede jachtstatistieken te komen.

WERF EEN DONATEUR

De Donateurswerving

Elke dag brengt de post ons nieuwe donateurs.

De toeloop mag nog groter worden. Want wie wil er niet voor 15 gulden per jaar vier keer Argus ontvangen.

Moelijk kan het niet zijn. Help ons en maak een donateur. U doet dan vanzelf mee aan onze wervingswedstrijd. Weet u het nog? Voor 25 betalende nieuwe donateurs krijgt u van ons een zilveren kraai kado.

Verspreiding nieuwe SKF folder

Onze nieuwe folder heeft een tweeledig doel.

Het verstrekken van informatie over het huidige faunabeheer aan een zo groot mogelijk publiek.

Een nog snellere uitbreiding van het aantal donateurs.

U kunt ons daarbij helpen door op verenigingsavonden, of aan bureaus en kennissen onze folder uit te delen.

De folders zijn gratis, echter, door de hoge portokosten verzoeken wij u wel de portokosten aan ons te voldoen.

Afhankelijk van het gewicht hebben wij de maximum te verzenden aantallen folders bepaald.

8 folders f 1,10
 40 folders f 2,30
 80 folders f 4,25
 160 folders f 5,25 te voldoen op giro 13093 propagandafonds SKF, Oosterbeek.

Grotere aantallen, b.v. voor verspreiding tijdens grote manifestaties op aanvraag. Telefoon (085) 33 60 45.

Weidevogels in Noordhollands Noorderkwartier

De stichting samenwerkende vogelwerkgroepen Noord Holland heeft een boekje uitgegeven over het voorkomen als broedvogel van de zes steltlopers onder de weidevogels. Besproken worden scholekster, Kievit, watersnip, grutto, tureluur en kempfaan. Het boekje gaat vooral in op de bedrijfseconomische veranderingen in de landbouw en de gevolgen die dit heeft (gehad) op de weidevogelpopulaties. Het is te bestellen door overmaking van f 14,75 op giro 8578 t.n.v. Bank Mees en Hope te Amsterdam onder vermelding van „rek. no. 213252805 weidevogelboek”.

Knipselkrant in prijs verlaagd

Dank zij een aantal begunstigers, dat ons regelmatig kranteknipsels zendt, zijn wij in staat, een knipselarchief op te bouwen, dat een steeds groter wordende documentatiebron wordt. Zes keer per jaar wordt hieruit een Knipselkrant samengesteld, die een zo breed mogelijk gespreide keuze uit de ontvangen knipsels bevat.

Donateurs die geïnteresseerd zijn in toezending (zes afleveringen per jaar) kunnen zich voor f 15,- (niet-donateurs f 25,-) per jaar abonneren via de penningmeester Stichting Kritisch Faunabeheer, postgiro 35 22 188, onder vermelding „knipselkrant”, Boxtel.

WERF EEN DONATEUR

De redactie wenst U een prettige vakantie. Ziet u nog een dergelijke kaart, stuur hem naar ons op.

---

de S K F ~ WINKEL

1

7

11

2

8

14

25

9

27

1. Set van 4 ronde SKF stickers, verschillende teksten, kleur rood, blauw, groen en zilver. per set van 4 stuks	f 2,60	per 4 sets van 4 stuks	f 9,10	13. Veluwe symposiumboekje, beknopt verslag van het op 9 mei 1980 gehouden Veluwe symposium	f 10,20	23. Etiket-stickers, 4 verschillende teksten op één vel. Kleur rood, paars, zwart of blauw (bij betaling gewenste kleur vermelden) per vel, 12 stickers	f 2,10
2. Kleine gele stickers per vel (8 stuks) ..	f 1,60	5 vellen (40 stuks)	f 6,10	14. Alternatieve jachtwet	f 3,10	per 4 vel, 48 stickers	f 7,10
3. Sluitzegels per vel (15 stuks)	f 1,10	5 vellen (75 stuks)	f 3,60	15. Ganzenactie kaarten aan de min.-president 10 voor	f 3,10	24. Sluitzegels, 10 stickers Stop Ganzenjacht + 10 stickers dood geen Dier voor Plezier op één vel. Kleur rood/zwart, per vel	f 1,60
4. „Stop ganzenjacht“-sticker	f 1,10	per 4 stuks	f 2,60	16. Verzendkaarten „Haas schiet mens“ 10 voor	f 2,10	per 5 vellen, 100 stickers	f 6,10
5. Sluitzegels „Stop snippenjacht“ per vel (15 stuks)	f 1,10	5 vellen (75 stuks)	f 3,60	17. Abonnement SKF-Knipselkrant 6 x per jaar donateurs f 15,- per jaar niet-donateurs f 25,- per jaar		25. 100 stickers Stop Snippenjacht. Kleur rood/wit	f 5,10
6. SKF button „Dood geen dier voor plezier“ ø 3 cm rood/zwart, per stuk ..	f 1,60	5 stuks	f 6,10	18. Zilveren SKF-speldjes en hangers, Eerste gehalte zilver, heren revers-steekspeld in doosje f 50,-, dames ketting-hanger in doosje f 50,-	f 15,25	<i>Nieuw</i>	
7. Houtsnip poster	f 4,55	8. Hermelijn poster	f 4,55	19. Bosbeheer in opspraak, Artikelenbundel, 163 pag.	f 5,25	26. Zwarthoek Nederlandse jager, een bloemlezing uit de jaargangen van de Nederlandse jager	f 5,00
9. a. Poster kraaien krassen	f 4,55	4 posters (naar keuze)	f 11,-	20. Natuurbos in Nederland? Nota met uitgangspunten en doelstellingen van de LWKB	f 5,25	<i>Nieuw</i>	
(Deze posters worden verzonden in een koker)		10. 8 Korrespondentiekarten met vogelafbeeldingen, tekst en enveloppen	f 6,60	21. Poster. Twee (natuur)bosfoto's	f 5,25	27. Kraaien krassen poster, kleur blauw/zwart/wit	f 4,35
11. Meerkroetenboekje	f 17,30	12. Wetenschappelijke mededeling SKF		22. LWKB-stickers, Vier stuks	f 2,60		

Bovenstaande artikelen zijn te bestellen door overmaking van het juiste bedrag, en onder vermelding van het gewenste artikel, op giro 130 93 ten name van Propagandafonds Stichting Kritisch Faunabeheer, Oosterbeek.